VredesMagazine

Jaargang 10 nummer 1 — 1e kwartaal 2017 — Prijs euro 2,50

SYRISCHE VROUWEN

Vredespact Colombia

Dossier: **STOP WAPENHANDEL**

Negeer Trumps toenadering tot Rusland niet!

COMMENTAAR

Een week na de verkiezing van Donald Trump tot president van de Verenigde Staten stond de behandeling van de defensiebegroting 2017 op de agenda van Tweede Kamer. Geheel voorspelbaar klonken hierin de reacties door die we al konden horen van Europese defensiespecialisten in de politiek, de pers of onderzoeks-instituten.
Het ging daarbij vooral om Trumps uitspraken tijdens de campagne. Met hem in het Witte Huis zouden de VS niet langer bereid zijn het leeuwendeel van de Europese verdediging te betalen. De Europese NAVO-lidstaten moesten eerst maar eens hun 2%-norm halen: twee procent van het bruto binnenlands product (nationaal inkomen) in de krijgsmacht stoppen. Prompt pleitten de meeste partijen in het debat voor een hogere snelheid waarmee het punt bereikt zou worden dat de Europese landen wèl aan Trumps voorwaarde voldoen. PvdA, D66 en GroenLinks grepen daarentegen Trumps uitspraken dankbaar aan om juist het belang van grotere stappen in de richting van de Europese militaire samenwerking te benadrukken, waarbij men het idee heeft dat Europa op militair gebied dan vanzelf onafhankelijker van de Verenigde Staten wordt. Maar tot het opheffen van de NAVO, dat in dat kader een logische stap zou zijn, zijn deze partijen niet bereid.
Wat bij deze reacties opvalt, is dat ze zijn gebaseerd op een vermeende noodzaak het Europese EU- en NAVO-gebied te verdedigen tegen de Russische Federatie, waarmee de spanningen de afgelopen 2,5 jaar fors zijn opgelopen. Bij het als onveranderlijk aannemen van deze dreiging gaan de Europese en ook de Nederlandse politiek geheel voorbij aan de andere kant van Trumps uitspraken over de Europese veiligheid. Hij wil namelijk de relatie met Rusland normaliseren en tot samenwerking met de Russische Federatie komen in de bestrijding van ISIS en de beëindiging van de binnenkort zes jaar durende oorlog in Syrië.
Dit was aanleiding voor "Oorlog is geen Oplossing" om voorafgaand aan het Kamerdebat een brief aan de Defensie-woordvoerders te schrijven om hen ook op dit onderdeel van Trumps campagne-uitspraken te wijzen en het belang daarvan te schetsen. Ten eerste voor de verhoudingen binnen Europa zelf, waar grote meningsverschillen bestaan over het sanctiebeleid jegens Rusland èn over de opvang van vluchtelingen uit het oorlogsgebied in het Midden-Oosten. Daarnaast kan het bijdragen aan het terugdringen van de spanningen met de Russische Federatie, die tot een gevaarlijk niveau oplopen. En tot slot kan het van invloed zijn bij een zo snel mogelijke beëindiging van de oorlog in Syrië. De ondersteuning van zo'n toenadering kan een derde weg openen naast het in stand houden van het NAVO-bondgenootschap ten koste van 2 procent van ons nationale inkomen en de verdere militarisering van de Europese Unie. Was deze 60 jaar geleden niet vooral als vredesproject begonnen tussen twee voormalige erfvijanden?
Dit gezichtspunt over Trumps andere kant werd in het Kamerdebat door SP-woordvoerder Van Dijk ingebracht. Maar minister Hennis van defensie deed het af als campagneretoriek van een presidentskandidaat waarbij eerst maar eens afgewacht moest worden hoe president Trump in deze zou handelen. Een merkwaardige bagatellisering, want dat geldt natuurlijk ook voor Trumps uitspraken over de NAVO en de Europese defensie. Het is noodzaak dat de Europese leiders Trump juist aan deze campagne-uitspraak blijven herinneren nu hij bezig is om zijn campagneboodschap naar beleid te vertalen. Voor iedereen die een ontspanningspolitiek ten aanzien van Rusland voorstaat, is dit bij uitstek een kans die moet worden aangegrepen.

Jan Schaake

VOORPAGINA:

Oost-Aleppo. Kort na het maken van deze foto is Fouad Hallak gevlucht .

COLOFON

VREDESMAGAZINE 8 december 2016 Uitgave van de vereniging VredesMedia waarin samenwerken: Haags Vredesplatform (HVP), Humanistisch Vredesberaad (HVB), Vredesbeweging Pais, Samenwerkingsverband Stop de Wapenwedloop, Antimilitaristies Onderzoekskollektief VD AMOK, Women's International League for Peace and Freedom (WILPF) afdeling Nederland. **REDACTIE:** Jan Bervoets, Hans Feddema, Benno Houweling, Kees Kalkman, Klaas Meijer, Anke Polak, Martijn de Rooi, Jan Schaake, Guido Schokker, Egbert Wever. **AAN DIT NUMMER WERKTEN NAAST DE AUTEURS MEE:** David Jan Donner, Chris Geerse, Gerard Roorda. De auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van een geplaatst stuk. De tekst van artikelen mag worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding. Copyrights van foto's en tekeningen berusten bij de desbetreffende fotograaf/illustrator. **FOTOREDACTIE:** Anne Vaillant. **FOTOGRAFEN EN ILLUSTRATOREN:** Chris de Bode, Martin Broek, Paul Dijkstra, Alexander Goekijan, Fouad Hallak, Yosé Höhne-Sparborth, Joke Kaviaar, Latuff, Floor Mertens, Anja Meulenbelt, Len Munnik, Paresh Nath, Paulo Nunes dos Santos, Majna Slámová, Wendela de Vries, Simon Vrouwe, Reinier van Willigen, Diana Zerda. **VORMGEVING:** Jimmy Slothouwer. **DRUKKER:** Drukkerij Mezclado, Tilburg. **ABONNEMENTEN:** Een jaarabonnement op VredesMagazine (4 nummers) kost 10 euro. U kunt een abonnement nemen via info@vredesmagazine.nl of 015 7850137.**GIFTEN:** Bedragen die abonnees meer overmaken worden beschouwd als gift voor het werk van de in VredesMagazine samenwerkende organisaties. **CONTACT VREDESMEDIA:** Vlamingstraat 82, 2611 LA Delft, 015 7850137, www.vredesmedia.nl. **REDACTIEADRES:** Lauwerecht 55, 3515 GN Utrecht, 030 8901341, artikelen naar info@vredesmagazine.nl. **KOPIJSLUITING VOLGEND NUMMER:** 14 februari 2017. **VERSCHIJNINGSDATUM VOLGEND NUMMER:** 21 maart 2017. **ISSN 1876-0724**

INHOUD

COLOMBIA EN HET VREDESPROCES 4
Is de Nobelprijs om te bouwen tot een vredesfonds?
Yosé Höhne-Sparborth

MIJN EIGEN KLEINE OORLOG 7
Bespreking van de documentaire 'My own private war'
Stijn van der Putte

BOYCOT, DESINVESTERING EN SANCTIES 10
Palestijns antwoord op Israëlische onderdrukking
Jaap Hamburger

GEVANGENEN VOOR DE VREDE 14
Schrijfactie voor gedetineerde vredesactivisten
Frank Feiner

HOOP EN VREDE VOOR SYRISCHE VROUWEN 16
Realiteiten van een conflict
Ivana Ivakic

DE GENERAAL EN DE ANTIMILITARIST 19
Discussie over 'Oorlog is geen oplossing'
Jan Schaake

FOTOPAGINA CHRIS DE BODE 20
Kinderen met een droom

DISCUSSIE 22
Kan oorlog rechtvaardig zijn?
Chris Geerse en Frank Willems

DOSSIER 25
Stop de wapenhandel
Mark Akkerman, Martin Broek, Kees Kalkman, Wendela de Vries

EN VERDER:

COLUMN JOS VAN DIJK 9

COLUMN FEDDEMA 15

SPRINGSTOF 13

OVERZICHT VAN AANGESLOTEN ORGANISATIES 24

KORTE BERICHTEN 37

SIGNALERINGEN 39

GEDICHT 40

Tekening: Len Munnik

Colombia en het Vredesproces

Op 2 oktober beleefde Colombia haar historische referendum. Op 3 oktober kwam ik in de namiddag aan te Bogotá. De stemming was er somber. De vreugde was zo groot geweest toen er eindelijk een Vredesakkoord kwam tussen FARC en de regering. En dat was nu weggestemd, met de kleinst denkbare meerderheid: 50,23% van de stemmen. Bij een opkomst van 37,43%. Uitgerekend de stad Cartagena, waar het akkoord was getekend, kon niet stemmen omdat het kustgebied werd geteisterd door een verwoestende orkaan. Cartagena wilde enkele dagen later alsnog stemmen, maar dat werd niet toegestaan.

Foto: Foto: Diana Zerda

Het NEE van het referendum had president Santos volledig onderuit gehaald. Zijn politieke tegenstanders maakten gehakt van hem. Hun belangrijkste punt was juridisch van aard: het Vredesakkoord voorzag in milde straffen voor wie oorlogsmisdaden hadden gepleegd. Dát nu wilden Uribe (president vóór Santos), grootgrondbezitters, paramilitairen en drugskartels er uit hebben. Zij wensten dat door het Vredesakkoord alle schuld rond het geweld aan de FARC zou worden toegeschreven, uitvergroot, met gevangenis bestraft, en dat zijzelf buiten schot zouden kunnen blijven.

De zusters Teresianas gaven me voor mijn werk gedurende vier weken onderdak. Zij waren helder over het NEE: "Een enorme manipulatie van volksemoties". Hoe dan? "Enkele Colombiaanse politici die in Spanje wonen, kwamen hier tegen dat akkoord campagne voeren. Ze maakten mensen bang met leugens, dat de communisten de macht zouden grijpen. Er waren evangelische kerken die tegen het akkoord fulmineerden: dan zouden communisten en homoseksuelen de macht grijpen."

"Door de vrede komt er misschien energie vrij om de werkelijke problemen aan te pakken."

De taxichauffeur die me naar het klooster bracht meende: "Het is wel goed dat er nog even verder wordt gesleuteld aan dat akkoord. Want de FARC is heel rijk geworden. Ze moeten wel schadevergoeding aan hun slachtoffers betalen. Daarin is nu niet voorzien. Verder hoop ik wel dat ze in het parlement en in de regering komen. Dan gaat het hier misschien beter worden."

De man was er helder over: "Veel erger dan de FARC zijn de paramilitairen, en de grootgrondbezitters." In de zeven jaar dat ik in Colombia kom werd me dat helder: de FARC was inmiddels het minste kwaad. De 16 miljoen ontheemden die het land telt zijn vooral door drugskartels en grootgrondbezitters van hun grondjes verdreven. Uribe behoort tot dat soort. In de jaren dat hij politiek leider was van het departement Antioquia, verwierf hij zoveel grond, dat een busroute nu 2 uur lang langs zijn eigendommen rijdt! De ontheemden die rond de grote steden krotten optrekken en van informele handel overleven, worden geheel door paramilitairen gecontroleerd.

INVASIES

Ik werkte in de wijk Ciudad Bolivar, waar de jongste 'invasies' zijn: een hele krottenwijk die binnen enkele maanden door ontheemde nieuwkomers is gebouwd, aan de rand van eerdere wijken waar de bewoners hun onderkomen al wisten te verbeteren. In de 'invasies' leven de mensen zonder publieke diensten als water, licht en vuil ophalen.

Ze pogen alles zelf te organiseren. Waar anderhalf jaar geleden een steile berghelling was, meer stenen dan zand of gras, was nu een zee van golfplaten daken, hutje naast hutje tegen de wand geplakt, met hier en daar een smal paadje naar beneden. Bogotá heeft formeel 9 miljoen inwoners, feitelijk schat men het op 14 miljoen. Deze Colombianen die voorheen nog boertjes waren, telt men niet mee.

De regering doet niets voor deze mensen. Alleen Bogotá doet iets: ze mogen hun kinderen laten inschrijven voor een school. Als er plek is, worden ze toegelaten. Intussen scoort Ciudad Bolivar wel hoog in geweld: het stadsdeel met de meeste moorden: ruim 1.100 van januari tot augustus 2016.

Medellin is de stad van Pablo Escobar. Hij leefde hier, groeide hier op van de krantenverkoper tot de leider van het eerste grote drugskartel. Toen een drugsbende in Cali hem concurrentie aandeed, werd dat een heuse oorlog, inclusief kanonnen. In 1993 werd hij bij zijn arrestatie doodgeschoten. Escobar wilde een soort Robin Hood zijn. Hij bouwde een hele woonwijk voor de armen, en het moet gezegd, die wijk ziet er beter uit dan wat de gemeente doet. Medellin kent ten minste drie kapellen met een beeltenis van de Heilige Maria van Altijddurende Bijstand, waar huurmoordenaars komen bidden om succes. Ze brengen ook bloemen als dank wanneer ze in hun op-

VREDESDEMONSTRATIE IN BOGOTA (COLOMBIA).

dracht slaagden. Twee van die beelden staan in een kerk, een beeld staat in een open kapel langs de weg. Iedereen weet het, men grapt erover. In dit Medellin, de stad van Pablo Escobar dus, was er op 5 oktober al een zeer grote demonstratie die eiste dat het vredesakkoord wel zou worden doorgezet.

En toen besloot het Noorse comité om president Santos de Nobelprijs voor de Vrede toe te kennen. Het weekblad Semana gaf scherpe analyses: "In 5 dagen van uitgekotst politicus tot overwinnaar". Ze signaleerden ook, dat de Nobelprijs niet wordt uitgereikt aan succesvolle mensen, maar aan mensen die zich inspannen voor vrede. En ze signaleerden: als er niet dat NEE zou zijn geweest, had Santos de prijs vermoedelijk moeten delen met Timoleón Jiménez, de leider van de FARC. Nu was de prijs duidelijk bedoeld om de positie van Santos te versterken tegenover zijn opponenten.

SPANDOEKEN

Die Nobelprijs was in de woorden van president Santos voor het hele volk. Het volk maakte dat onmiddellijk waar. Op 12 oktober was er een immense demonstratie in Bogotá ten gunste van het Vredesakkoord. Uit nagenoeg het hele land waren organisaties aanwezig, sommigen na een busreis van twee dagen. Studenten hadden onmiddellijk na het bekend worden van de Nobelprijs het initiatief genomen. Indiaanse groepen sloten zich direct aan. In het centrum van de stad Bogotá kon je vanuit hoge kantoren vanaf 11.00 uur 's morgens de groepen met hun vlaggen en spandoeken zien optrekken naar de regeringsgebouwen op Plaza Bolivar. Langs de route stonden mensen te applaudisseren, elke organisatie werd met gejuich binnengehaald. In diverse steden herhaalde zich dit plaatje van vrolijke maar gedecideerde voorstanders van het akkoord.

Die 12de oktober was het grote plein stampvol. Wie er niet meer bij kon, bleef in de brede winkelstraat hangen. Velen rekenden er op, dat het Hoogste Hof de uitslag van het referendum ongeldig zou verklaren. Dat is niet gebeurd. Maar die avond werd het al zichtbaar: volk en regering sloegen de handen ineen. Toen het om 19.00 uur donker was, stelde iemand op het sprekerspodium voor om met z'n allen een minuut het lichtje van zijn mobiel te laten schijnen. Dat werd massaal gedaan, en wat bleek: op het dak van het centrale regeringsgebouw werden zeven mobiele lichtjes heen en weer gezwaaid als groet naar het plein.

De oppositie die even had gedacht Santos te kunnen afmaken, moest inbinden. Half november werd het akkoord weer bevestigd. Inderdaad was er een paragraaf gekomen over de bezittingen van de FARC en de vergoedingen. En het recht om aan verkiezingen te kunnen deelnemen was niet geschrapt.

Zoals een van de zusters haar hoop verwoordde met dit akkoord: "Nu de FARC ophoudt met de gevechten, komt er misschien energie vrij om de werkelijke problemen aan te pakken. Het land is zo corrupt. We worden uitverkocht aan Amerikaanse bedrijven en nu ook Japanse. De kloof tussen rijk en arm is bijna de grootste te wereld. We moeten eindelijk waar maken dat we een christelijk land zijn." Op mijn vraag of Santos, deel van een corrupte politieke elite, die prijs dan wel verdiende zei ze: "Jawel, hij heeft daar echt heel hard voor gewerkt."

GESCHIEDSCHRIJVING

Het weekblad Semana meent hierover, dat Santos bijtijds heeft ingezien wat hij nodig zou hebben om in de geschiedenisboeken te belanden. Hij kon niet nog corrupter of nog rijker worden dan Uribe. Hij kon ook niet helemaal de draai de andere kant op maken, dan zou hij gevloerd worden door collega's. Hij kon enkel door deze zet, vredesonderhandelingen met de FARC, een plek verwerven in de geschiedenis, die zijn naam onsterfelijk zou maken. En als minister van oorlog onder president Uribe heeft hij er alles aan kunnen doen om de weg naar dat vredesproces mogelijk te maken: hij streed zodanig sterk tegen de FARC, dat die terrein verloor. En daarmee uiteindelijk bereid bleek tot onderhandelen.

Een dramatische analyse. Wat Santos met de FARC voor elkaar kreeg, lijkt een recept om toch maar via militair geweld op een overwinning af te stevenen. Eerst de vijand verzwakken voordat je aan onderhandelen begint. Een cynische interpretatie, een interpretatie die de onuitgesproken persoonlijke belangen van één mens tot basis neemt voor grote omvattende processen.

Dat Colombia zover gekomen is – na vijf jaar onderhandelen een vredesakkoord, dat bij referendum werd afgewezen, een maand later toch haalbaar bleek en daarbij de grootste politieke tegen-

standers binnenboord haalde – dat was enkel mogelijk doordat de FARC niet afhaakte maar op enkele punten toegaf; doordat die Nobelprijs nog moest worden toegekend, de commissie deze strategische keuze maakte en door een volk dat zich massaal in alle toonaarden liet horen.

Want dat volk, dat was werkelijk bont en sterk. Alle denkbare en ondenkbare organisaties trokken gezamenlijk op: In-

Foto: Yosé Höhne-Sparborth

KAPEL LANGS SNELWEG WAAR HUURMOORDENAARS BIDDEN OM WELSLAGEN. MEDELLIN, 2015

dianen, studenten, Afro-groepen, vrouwenorganisaties, vakbonden, christelijke groepen, kunstenaars. Heel georganiseerd Colombia was er. En de sfeer was geladen door blijmoedige en vastberaden hoop. Vol grappen. Het sterkste was de mars door de brede centrale winkelstraat met brede trottoirs. Het winkelende volk klapte en juichte. Op balkons stonden hele families te applaudisseren.

De Nobelprijs gaf Santos zijn plek terug aan de onderhandelingstafel tegenover de weigerachtige politiek-economische elite. Het volk maakte dat zijn president de corrupte eisen kon terugbrengen tot hamerstukken en nog net wat meer redelijkheid van de FARC kon afdwingen. Nu gaat het erom deze coalitie volkpresident te behouden, om de werkelijke problemen van dit land aan te pakken: de economische oorlog die globalisering heet.

NAWOORD VANUIT NEDERLAND

Als de akkoorden worden getekend ben ik alweer in Nederland. En moet ik via Nederlandse journalistiek begrijpen wat er in Colombia gebeurt. Zelfs voor mij, die Colombia relatief goed kent, valt dat niet mee. Wat mij opvalt aan de media die ik onder ogen krijg is de focus die helemaal gericht op de FARC en de regering Santos.

Men spreekt over de oppositie in het parlement alsof we in Den Haag zitten. Uribe, deel van die oppositie, wordt voorgesteld als de oud-president die "een groot deel van de ontevreden bevolking" vertegenwoordigt. Dat klinkt voor ons naar Wilders en "Henk en Ingrid". Colombia teruggebracht tot de maat van onze Europese politieke vrees: populisme dat terrein wint. Er wordt niet gemeld dat de ontevreden achterban van Uribe allereerst de stinkend rijke bovenlaag is.

Colombia wordt beschreven met de termen van de parlementaire democratie, alsof Colombia en Nederland in hun structuur op elkaar zouden lijken. Ik merk dat daardoor iets paradoxaals gebeurt. Aan het oog wordt onttrokken dat Colombia aan dezelfde globale economische machtsverhoudingen is onderworpen als Europa, Nederland, VS, Midden Oosten… Niet wordt benoemd dat lokaal bezien Colombia niet met Nederland te vergelijken is, omdat de verhoudingen in de bevolking volstrekt anders liggen. Het 'eminente blanke ras' als bovenklasse, die de Indiaanse volkeren (2 miljoen) en Afrobevolking (5 miljoen) volledig marginaliseert. De meerderheid van Mestizen beweegt zich daartussen. Corruptie, wantrouwen, uitbuiting en straatbendes zijn de dagelijkse ingrediënten waartussen mensen zich proberen staande te houden en waar mogelijk elkaar helpen. Dát volk is vooral zachtaardig, taai en erop gericht elkaar te helpen bij dat overleven.

Betekenen de paar veranderingen in de akkoorden een verbetering voor dit zachtaardige volksdeel? Ik weet het niet, de beeldvorming hier is te vertekend. Maar ik vermoed van wel. In ieder geval zullen er schadevergoedingen zijn, die hopelijk niet enkel door rijken worden opgeëist: vanwege moord of ontvoeringen. Hopelijk komt er ook schadevergoeding aan de velen die verdreven werden en ontheemd voortleven. Tegelijk is de kans daarop klein: de ontheemden die slachtoffer zijn van Uribe en zijn clan zouden dan ook eisers kunnen worden. Terwijl de hele inzet van Uribe cum suis was, om alle schuld van alle ellende bij de FARC te leggen.

Wat slecht is: het akkoord werd niet grondwettelijk. De ruimte die aan de FARC gegeven is voor parlementaire medewerking, zou haar dus in toekomst na volgende verkiezingen weer kunnen worden ontnomen. Dat zou slecht zijn voor wat echt het 'volk' is.

De internationale gemeenschap kan in het beste geval al weinig doen, als het 'volk' voortdurend van zijn land wordt verdreven. Indien deze internationale gemeenschap meent dat Colombia nu een rechtsstaat is geworden, dan zal zij haar verrekijker op andere, urgentere gebieden richten.

Met Trump in de VS, kon Colombia wel eens in zijn geheel een vrijhandelszone worden. Ik heb mijn glas niet geheven bij het bericht over de geslaagde akkoorden.

En die Nobelprijs voor de vrede? Is die niet om te bouwen tot een fonds voor vredesorganisaties?

Yosé Höhne-Sparborth

Bespreking van de documentaire 'My own private war' van Lidija Zelovic

Mijn eigen kleine oorlog

Foto: Zelovicproductions

LIDIJA ZELOVIC

Vorig jaar bracht de Nederlands-Joegaslavische Lidija Zelovic de documentaire 'My own private war' uit. Daarin kijkt ze terug naar de Joegoslavische oorlogen tussen 1991 en 1999, aan de hand van gesprekken met familieleden en vrienden en van opnames die ze in de loop van de jaren gemaakt had. Ze stelt zichzelf het ambitieuze doel om de "ultieme ware en eerlijke film" over de oorlog te maken maar gaandeweg moet ze inzien dat dat misschien onmogelijk is.

Toch geeft juist de fragmentarische persoonlijke, invalshoek een onthutsend inzicht in een oorlog die zich 20 jaar geleden in voormalig Joegoslavië afspeelde en waar de Europese Unie machteloos tegenover stond. Wat laat deze oorlog ons zien, ontdekken, twintig jaar na dato?

Toen pakte je een wapen. Dat had je nog nooit gedaan. Hoe voelde dat?

"Het was vreemd. Eerst vond ik het wel eng. Ik vond het wapen eng, alles was eng. Maar op dat moment denk je er niet aan dat het tegen anderen gebruikt wordt. In het begin leek het net een stuk speelgoed. We konden niet bevatten dat we het zouden gebruiken om iemand te doden. En toen gebeurde het gewoon."

Je vocht aan de Servische kant?

"We moesten allemaal een kant kiezen, dat kon niet anders. Iedereen koos een kant waar hij bij hoorde. Niemand dacht aan oorlog, niet in Serajevo. Je kon etages van een flatgebouw moeilijk opsplitsen op basis van etnische identiteit. Niemand hield dit voor mogelijk."

Toen kreeg je het geweer?

"Toen kon ik niet meer terug. Als je eenmaal een wapen in handen krijgt, is er geen weg meer terug."

Maar het gevoel van op iemand schieten. Want je ziet daar dan een vijand. Ik weet het niet ...

"Ja, in het begin was het moeilijk om op mensen te schieten. Vooral iemand uit je eigen stad. Op een vriend schieten. Het was onbegrijpelijk. Onvoorstelbaar. Maar op den duur wordt het heel gewoon. Dan sta je daar niet meer bij stil. Het gaat vanzelf."

In deze uitwisseling met Lidia's neef Zelic ontstaat een beeld van de oorlog als een onafwendbaar natuurverschijnsel, maar tegelijk is de verbijstering erover sterk voelbaar. Zelic is een schaduw van zichzelf geworden. Hij ontkent dat hij ooit op burgers geschoten heeft maar zijn lichaamstaal lijkt een ander verhaal te vertellen: hij slaat zijn ogen neer, mijdt het contact met de camera. Zijn gezicht vertrekt zich voortdurend in zenuwachtige tics.

ONTHEEMDING

Documentairemaakster Lidija is opgegroeid in Serajevo en is kort na het uitbreken van de oorlog gevlucht naar Nederland. Ze voelt zich nog steeds Joegoslaviër en worstelt met de realiteit dat haar land niet meer bestaat. Na de beëindiging van het beleg van Serajevo keert ze terug naar de stad en naar de flat waar ze als meisje woonde. Het gebouw is zwaar gehavend. In de kast liggen nog haar boeken en op de grond een liefdesbrief van haar vader aan haar moeder, een Kroatische vrouw uit Zagreb. Door het raam ziet ze hoe de eerste sneeuw van het jaar op de stad valt.

Het hele tafereel ademt een grote treurigheid uit, maar toch kan zij niet, zoals haar vader van haar vraagt, haar leven daar achter zich laten om zich in Nederland te settelen, ook al heeft ze er al meer dan de helft van haar leven geleefd, en wonen haar familie en vrienden hier.

Het heimwee naar de stad en het leven daar dat niet meer bestaat wordt pregnant verwoord door haar neef die als soldaat en sluipschutter actief heeft bijgedragen aan de vernietiging ervan en nu in ballingschap in Belgrado woont: "Ik word gekweld door heimwee. Ik droom over Serajevo. Ik droom over mensen, mensen uit Serajevo. De stad bestaat uit mensen. Soms droom ik over de straten, de cafés, waar we samen uitgingen. Waar ik voor het eerst verliefd werd. Mijn straat, mijn school, het stadion waar ik veel dagen heb doorgebracht. Ik droom over alles. Maar vooral over mensen." Zijn keuze voor een identiteit, een groep waar hij bij hoort, heeft paradoxaal genoeg juist geresulteerd heeft in een gevoel van totale ontheemding.

GEMEENSCHAPPEN VAN ANGST

Hoe is het mogelijk dat buren zich tegen

elkaar keerden en de wapens opnamen? Deze vraag komt in de documentaire steeds naar voren, maar wordt niet direct beantwoord. Een analyse uit 2004 van de Brits-Poolse socioloog Zygmunt Bauman lijkt echter goed aan te sluiten op wat we in de documentaire waarnemen. Bauman ziet de ineenstorting van de Joegoslavische staat niet als gevolg maar als oorzaak: "The swift and spectacular collapse of the state that serviced the frame in which neighbourly intercourse could be routinely conducted was undoubtedly a traumatic experience, a good reason to fear for one's security." (57) Het geweld kwam niet voort uit verschillen maar moest deze juist *creëren*: "The would-be victims are not feared and hated for being different – but for being *not different enough*, mixing too easily into the crowd. Violence is needed to make them spectacularly, unmistakably, blatantly different. Then by destroying them one could (…) recreate an orderly world in which everyone knows who they are and identities are nog longer frail, uncertain and precarious." (58) De begane misdaden werden vervolgens de hoeksteen van de nieuwe samenleving: "a community that could be reasonably sure of its survival thanks to becoming the only shield protecting the perpatrators from being declared criminals instead of heroes, from being brought to trial and punished." (57) (*Indentity*, Polity Press, 2004)

Lidija's Joegoslavië was zo bezien niet slechts een naïeve droom, een roze wolk, maar ook een politiek ideaal, als elke natiestaat sinds de Franse revolutie een plek waar verschillende mensen elkaar konden ontmoeten in 'vrijheid, gelijkheid en broederschap'. En dit besef geeft de documentaire een extra scherpte. De Joegoslavische crisis wordt een spiegel voor wat er gebeurt als mensen zich gaan identificeren met één identiteit, om zo een gevoel van veiligheid, of geborgenheid, te creëren, een proces dat actueler is dan ooit. Zoals de Brits-Pakistaanse schrijver Kenan Malik treffend verwoordt over wat er in zijn geboortestad Bradford gebeurde: "Political frictions and antagonisms are potentially negotiable. Religious or cultural antagonisms by their very definition are not negotiable. You belong to this faith, or you belong to that faith, you belong to this culture or you belong to that culture, and there is no meeting." (*Speeches*, VPRO televisie 2015, Regie: Jos de Putter.)

DE ANDERE KANT

Later in de film ontmoet de maakster een vriend en vroegere collega-journalist en ze probeert hem te overtuigen om samen met haar een film te maken waar beide partijen hun verhaal kwijt kunnen. Als zoon van een Servische vader en een moslimvrouw uit Bosnië betreurt hij de "verdamping" van "de illusie van een broederlijk en verenigd Joegoslavië" maar ziet zijn keuze voor de Servische gemeenschap als onvermijdelijk: "Je moet iemand worden. Je moet ergens bij horen."

Zo kwetsbaar en emotioneel als haar neef, zo afwerend en gesloten is deze man: "Waarom zou ik iemand anders' versie van de waarheid willen horen?"

Dan heb je de kans om iets te horen wat je nog niet weet. De andere kant.
"De andere kant interesseert me niet."

Wat interesseert je niet?
"Ik hoef niet te horen dat ze het zwaar hadden in de oorlog. Dat had ik ook. Ik had het zwaar toen mijn broer vermoord werd. Waarom zou ik hun verhalen willen horen? Medelijden met hen hebben en zij niet met mij? En ook nog dat ik de agressor was in deze oorlog."

Ik wil ook jouw verhaal horen.
"Ik snap wat je wilt, maar begrijp je ook wat voor complicaties dit met zich mee kan brengen? Uitgaande van een naïeve wens om jou te helpen vinden wat je zoekt?" (Kijkt weg.)

Eerder verklaarde deze Sjnezan dat hij

Fotocredit: Alexander Goekijan

STILL UIT FILM MY PRIVATE WAR

niet gelooft dat Mladic wist van de moordpartijen in Srebrenica, omdat hij de dag na het bloedbad niet anders was dan bij hun ontmoeting vlak daarvoor. Maar is niet juist deze onaangedaanheid, die hardheid, die gewetenloosheid, die hem tot de gevierde generaal en bewonderde man maakte die hij voor veel Serviërs nog steeds is? "Ze zijn kwaad, maar ze lachen," zo karakteriseert Lidija later de soldaten waarmee zij later als journalist te maken krijgt.

RODE DRAAD

Zoals gaandeweg in de film het beeld van de schijnbaar naïeve identificatie van de maakster met Joegoslavië begint te kantelen, zo begint zich in deze uitwisseling een ander belangrijk thema af te tekenen, dat als een rode draad door de film loopt. Lidija komt uit een familie van mannen die allemaal de Servische kant hebben gekozen en het wordt duidelijk dat zij niet alleen als gesprekspartner geaccepteerd wordt omdat ze gevlucht is, voordat ze zelf partij had kunnen kiezen, maar vooral ook omdat ze een *vrouw* is. Op het moment dat ze als journalist het geweld in beeld probeert te brengen bij de escalaties in Kosovo en Macedonië wordt ze echter zelf ook slachtoffer van het geweld, zoals ze tegen het einde van de film onthult.

Het gesprek met haar moeder waarmee de film besluit, ademt een totaal andere sfeer uit dan dat met de mannen die daarvoor aan het woord komen. Hier wordt voor het eerst het verdriet voelbaar en zichtbaar dat onder de woede en activisme van de documentairemaakster ligt. Haar moeder bekent dat ze zich overal 'vervreemd' voelt doordat ze telkens in haar keuze voor haar man en haar gezin haar eigen wereld achter zich heeft moeten laten, heeft moeten opgeven: "Ik ben overal een buitenlander geworden."

Lidija bevindt zich eigenlijk in een soortgelijke positie maar neemt daarmee geen genoegen en blijft zoeken naar haar geboorteplaats, niet als etniciteit, als identiteit, maar als plek waar ze samen met anderen kon samenleven, en het is haar vader die uiteindelijk erkent dat zij daarmee als een van de weinigen uit zijn omgeving haar integriteit heeft bewaard. Maar dit verlost haar zelf niet van haar smart over haar verlies waarmee de documentaire eindigt: "En dan raak je het kwijt en vraagt je af of je ook iets van jezelf verloren hebt."

Stijn van der Putte

COLUMN VAN DIJK

Nieuwe kansen?

"Het kan geen kwaad de Russen een lesje te leren," las ik in een commentaar op de enorme uitbreiding van de NAVO-troepenmacht in Polen, Roemenië en de Baltische landen. Koude Oorlogstaal is weer bon ton. Je vraagt je af welke lessen er getrokken zijn uit het verleden.
Spierballentaal is niet zonder risico. De gedachte dat de Russen 'een lesje' kunnen leren van de NAVO is dom en gevaarlijk. Dit voedt alleen maar het vijanddenken in Rusland en verhoogt de internationale spanningen. Met alle gevolgen van dien, niet alleen in Europa, maar ook in het Midden-Oosten.
Verbale confrontaties van Westerse zijde miskennen het Russische nationalisme dat na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie en de daaropvolgende opmars van de NAVO naar het oosten enorm gegroeid is. Geen gevaarlijker macht dan een macht die een verlies ziet aankomen. De grote fout van Obama en Clinton was dat ze Rusland in de Oekraïne-crisis behandelden als een tweederangs, regionale macht. Dat kon Poetin natuurlijk niet over zijn kant laten gaan. Arrogantie van een supermacht heeft nog nooit de-escalerend gewerkt. De internationale verhoudingen verschillen in dat opzicht niet van die op het schoolplein.
Trump biedt ondanks zijn abjecte verkiezingscampagne nieuwe kansen. Met "Make America great again" verschilt hij niet van Poetin die zijn populariteit te danken heeft aan vergelijkbare leuzen voor Rusland. De twee leiders kunnen elkaar begrijpen als protagonisten van een nieuw nationaal bewustzijn in hun land. Onderling begrip is het begin van ontspanning. Daarmee is de Koude Oorlog natuurlijk nog niet van de baan.
Nationalisme blijft een bron van oorlog. Maar een patstelling van alfa-mannetjes, die zich vooral tegenover hun achterban thuis willen bewijzen, is misschien nog wel te verkiezen boven de oorlogsvoorbereidingen van de NAVO die onder Clinton ongetwijfeld zouden zijn doorgezet.
Voor een duurzame ontspanning is natuurlijk veel meer nodig. De Koude Oorlog met zijn alles en overal doordringende zwart-wit tegenstellingen heeft de wereld decennia lang in spanning gehouden. Het alternatief is een multipolaire wereldorde waarin wereldmachten elkaar in balans houden. Als de Amerikanen kiezen voor een wat meer introvert beleid en als Europa, met de nieuwe leiders die volgend jaar gekozen worden, zich eensgezind wat onafhankelijker gaat opstellen, maken we misschien nog wel kans op nieuwe, stabielere verhoudingen. Als...Voorlopig blijft het beeld in hoge mate onzeker en instabiel.

Jos van Dijk

BDS: Palestijns antwoord op

Door middel van Boycot, Desinvestering en Sancties Israël dwingen de bezetting van Palestina te beëindigen en de rechten van de Palestijnen te respecteren. Dat is de doelstelling van de Palestijnse BDS-beweging en haar internationale pleitbezorgers. Israël schildert de beweging af als gewelddadig en antisemitisch. Ten onrechte: BDS is geweldloos en geworteld in het internationaal recht.

Voor degenen die zich, vanuit welk deel van het politieke spectrum dan ook, bezighouden met de bezetting van Palestina door Israël, staat buiten kijf dat Israël die bezetting nooit meer eigener beweging zal opheffen. Een soevereine, volwaardige Palestijnse staat – lees: een territoriaal aaneengesloten, economisch levensvatbaar en politiek onafhankelijk Palestina – komt er niet, als het aan Israël ligt. Hoewel het in woord een vergelijk met de Palestijnen nastreeft, voert Israël in de praktijk een eigen agenda uit, waarvan de belangrijkste elementen zijn: het bevorderen van de vestiging van de eigen joodse bevolking in bezet Palestina; het bemoeilijken en ontmoedigen van het leven van de Palestijnen in Palestina en het afhouden van

Foto: Anja Meulenbelt

JAAP HAMBURGER

pogingen van derden (de VS, Europa) om de partijen bij elkaar te brengen.

Deze drievoudige strategie wordt propagandistisch begeleid door de Palestijnen weg te zetten als zouden zij geen serieuze onderhandelingspartners zijn voor de altijd goedwillende Israëli's. Politiek/diplomatiek wordt de strategie ondersteund door elk initiatief van Palestijnse kant af te schilderen als 'eenzijdig', en door zo veel mogelijk te verhinderen dat Palestina zich bij internationale organisaties kan aansluiten.

Het Israëlische einddoel is om het grootste deel van de bezette Westelijke Jordaanoever ook formeel te annexeren, zoals in 1967 al is gebeurd met Oost-Jeruzalem. Die annexatie wordt door geen enkel land ter wereld erkend. Illustratief is dat geen land zijn ambassade in Jeruzalem heeft gevestigd.

Als Israël werkelijk uit zou zijn op een oplossing van het conflict met de Palestijnen, zou die oplossing allang in kannen en kruiken zijn. Als veruit machtigste partij in het conflict heeft het daartoe kans op kans gehad en onbenut gelaten, meestal door onverhoeds nieuwe eisen aan de Palestijnen te stellen, zoals bijvoorbeeld de eis dat de Palestijnen Israël als 'joodse staat' dienen te erkennen.

GROOT-ISRAËL

Van enig 'vredesproces' is allang geen sprake meer. Israël praktiseert een management of conflict-strategie, inclusief het van tijd tot tijd 'maaien van het gras' in Gaza, zoals Israëlische generaals de bloedige militaire campagnes daar cynisch betitelen, tot het moment dat Israël de annexatie van de Westelijke Jordaanoever kan doorzetten. Dat met dit Groot-Israël ook formeel een Apartheidsterritoir wordt gecreëerd, aangezien de bewoners voor de wet niet dezelfde rechten en plichten hebben, lijkt wel het laatste punt van zorg voor de huidige Israëlische politici. In hun ogen wordt dit 'probleem' ondervangen door een aantal versnipperde enclaves aan de Palestijnen te laten en die 'zelfbestuur' toe te kennen.

Palestijnen die dat willen, kunnen zich in de enclaves vestigen of naar het buitenland vertrekken, en willen zij geen van beide, dan kiezen zij kennelijk zelf voor een leven in Groot-Israël, met bijbehorende derderangs burgerstatus. Gevraagd hoe de Palestijnen hun 'staat' – de niet-aaneengesloten snippers land – zouden moeten noemen, antwoordde de Israëlische premier Netanyahu dat hem dat

Foto: © Simon Vrouwe

niet kon schelen. "Al noemen ze het Broccoli."

De Amerikanen en Europeanen zien het met de gebruikelijke passiviteit aan. Tot op de dag van vandaag maken zij zichzelf wijs dat Israël door het gedurig te aaien en te paaien – en vooral niet door maatregelen die pijn zouden doen – tot inzicht en politieke inschikkelijkheid kan worden gebracht. Nu in de VS binnenkort Obama wordt afgelost, komt daar een regering aan de macht die Israël actief zal sterken in zijn resolute weigering om de legitieme individuele en collectieve rechten van de Palestijnen in bezet Palestina te erkennen. De nieuw aan te treden president heeft door een adviseur al laten verklaren dat de 'joodse nederzettingen' in Palestina geen obstakel voor 'vrede' zijn. Zelf heeft hij voor de verkiezingen opgemerkt dat een van zijn eerste beleidsdaden zal zijn de Amerikaanse ambassade van Tel Aviv naar Jeruzalem te verplaatsen. Beide schuiven decennialang beleid van de VS terzijde.

HEFT IN EIGEN HAND: BDS

De Palestijnen beseften al jaren geleden dat er met mooie woorden, eindeloos geduld en uitgestoken hand voor hen hoegenaamd niets te halen viel. Er moest externe en concrete druk worden opgebouwd. In juli 2005 werd dit inzicht omgezet in een Palestijnse call for action,

Israëlische onderdrukking

AMSTERDAM, 2 DECEMBER. WAKE VAN VROUWEN IN HET ZWART OP HET SPUI.

BDS geheten, Boycot, Desinvestment and Sanctions.

BDS is een politiek middel om Israël te dwingen de bezetting van Palestina te beëindigen. Het is een initiatief van het Palestijnse 'maatschappelijk middenveld', dat sinds 2007 wordt gecoördineerd door het Palestijnse Nationale Comité voor BDS. Het initiatief vertegenwoordigde ruim 170 Palestijnse organisaties, van politieke partijen, vakbonden en Volkscomité's tot boerenorganisaties, de vrouwenbeweging en gehandicapten, uit drie richtingen: Palestijnen in Israël, Palestijnen levend onder de Israëlische bezetting in Palestina, en Palestijnen in de diaspora, met name de Palestijnse vluchtelingen.

In 'BDS' staat de B voor 'boycot', de D voor 'desinvesteren' en de S voor 'sancties'. Het treffen van sancties is voorbehouden aan staten. De neiging bestaat om elke actie in het kader van BDS een 'boycot van Israël' of zelfs 'van joden' te noemen, vaak uit kwade trouw. 'Maatschappelijk verantwoord ondernemen', niet mee willen werken aan mensenrechtenschendingen, doet meer recht aan de feiten. Een voorbeeld is de bescheiden actie van het pensioenfonds PGGM/PFZW. Dat desinvesteerde 7,5 miljoen euro uit vijf Israëlische banken die middels hypotheekverschaffing structureel de nederzettingen steunden. Tegelijk heeft het fonds meer dan honderd miljoen euro belegd in tachtig Israëlische bedrijven. Geen 'boycot van Israël' dus, wél verantwoord ondernemen.

ISRAËLISCH OFFENSIEF

De Palestijnse oproep vond internationaal gehoor en leidde tot een toenemend aantal BDS-campagnes[1]. De Israëlische regering betitelt BDS als een 'strategische bedreiging' en is doende met hulp van een heimelijk opererende 'interdepartementale taskforce' en met steun van inlichtingendiensten een internationale misleidings- en desinformatiecampagne op te zetten om met juridische en publicitaire middelen BDS en zijn voorvechters in diskrediet te brengen. Zelfs Israëlische parlementaire commissies worden in het ongewisse gelaten over de precieze werkwijze van de taskforce, maar de propagandistische 'boodschap' die zij verspreidt is wél duidelijk. Welke boodschap is dat, en wat deugt er niet aan?

1.BDS is monolithisch.

Wij allen zijn willoze werktuigen, gehoorzame slaven van Palestijnse extremisten en hebben zelf niets in de activistische melk te brokkelen. Nee, BDS stoelt op het uitgangspunt dat activisten en aanhangers kunnen en mogen handelen naar de geldende omstandigheden en mogelijkheden, en het aanwezige maatschappelijke en politieke draagvlak. Een joodse organisatie in Nederland als Een Ander Joods Geluid is volkomen vrij een invulling aan BDS te geven die past bij de Nederlandse omstandigheden. Een Amerikaans-joodse organisaties kiest wellicht een andere strategie.

2. BDS heeft het uitsluitend gemunt op Israël en is 'dus eenzijdig'.

Inderdaad, de BDS-campagne keert zich tegen Israël, nauwkeuriger geformuleerd, tegen de Israëlische politiek tegenover de Palestijnen, als middel om een doel te bereiken. Maar als 'modus operandi' is BDS allerminst beperkt tot de Israëlische politiek, maar bijvoorbeeld ook aangewend tegen het Zuid-Afrikaanse Apartheidsregime. Israël zelf praktiseert ook diverse vormen van uitsluiting: hij praktiseert ook BDS-campagnes tegenover hem onwelgevallige opponenten; zie punt 9 hieronder.

3. BDS is erop uit het bestaan van de staat Israël te delegitimeren en die staat te vernietigen.

Nee. Nog afgezien van de absurde premisse dat BDS als burgeractie bij machte zou zijn een eind te maken aan het bestaan van de staat Israël, heeft BDS drie

duidelijk bepaalde, en geheel in het internationaal recht wortelende politieke doelen, die draaien om vrijheid ('einde aan de bezetting'), gelijkheid ('gelijke rechten voor Palestijnen en joden binnen Israël') en erkenning van het recht van terugkeer voor Palestijnen.

Deze doelen houden de facto ten volle rekening met het bestaan van de staat Israël, en ook de logica vereist dat. Het is immers niet mogelijk ander beleid te verlangen van een staat als terzelfdertijd het bestaan van die staat wordt ontkend. Als de verlangde doelen eenmaal volledig zijn gerealiseerd, betekent dat niet het einde van de staat Israël, maar het einde van de BDS-beweging.

4. Voorts:
BDS is niet gericht tegen (het bestaan van) de staat Israël, maar tegen het beleid van die staat, tegen de wrede, moreel verachtelijke en overbodige bezetting van Palestina en tegen het ontzeggen van rechten aan Palestijnen in Israël en Palestina.

5. Gevolg is:
Dat BDS personen, bedrijven en instellingen op de korrel neemt – al dan niet Israëlisch – die profijt trekken uit de bezetting, dan wel die de bezetting helpen faciliteren, verankeren of uitbreiden. Daarom is en wordt actie gevoerd tegen bijvoorbeeld het Amerikaanse Caterpillar, het Franse Veolia, het Brits-Deense G4S, het al genoemde PGGM-pensioenfonds, het ingenieursbureau HasKoning en kraanverhuurbedrijf Riwal.

6. De BDS-beweging is gewelddadig en uit op "oorlogvoering met andere middelen".
Nee, BDS is niet gewelddadig. De beweging schuwt niet het inzetten van publicitaire, economische en politieke drukmiddelen, of welk middel ook maar effectief kan blijken, maar fysiek geweld maakt geen deel uit van het BDS-instrumentarium.

7. BDS schaadt Palestijnen, het gaat tegen hun belangen in.
Inderdaad kan de campagne op korte termijn ingaan tegen belangen van individuele Palestijnen, of zelfs van categorieën Palestijnen, die hierover overigens zelf het laatste woord behoren te hebben. De schaal echter waarop Israël de Palestijnen en hun individuele en nationale belangen schade berokkent, door landroof, door de bouw van de 'Muur' en door de vernedering en onderdrukking waarmee de bezetting intrinsiek gepaard gaat, doet alle schade die BDS aanricht verbleken. BDS is er juist op gericht een einde te maken aan het grotere kwaad.

8. De BDS-beweging is antisemitisch van oorsprong en opzet en zowel gericht tegen 'de joods staat' als tegen joden.
Dit 'ultieme argument' verwart welbewust maar op ongeloofwaardige wijze kritiek op het beleid van de staat Israël met haat tegen joden.

9. Israël zelf praktiseert verschillende vormen van BDS tegen zijn opponenten.
Israël was fanatiek verdediger van de sancties tegen Irak en Iran. De blokkade van Gaza is een ander voorbeeld van BDS-activisme van Israël. Anders dan de Palestijnse BDS-campagne is die blokkade een ernstige en niet-aflatende schending van het internationaal recht. Israël saboteert onder meer de kustvisserij en onthoudt Gaza daarmee een bron van eiwitvoorziening. Op de Westelijke Jordaanoever sluit het herhaaldelijk en willekeurig Palestijnse onderwijsinstellingen, en vernielt het moedwillig bedrijven en woningen. Vernielen gaat verder dan 'desinvesteren'. Het regime dat Israël heeft opgezet om de beweging van personen en goederen in Palestina te controleren en naar believen te belemmeren komt neer op een boycot- en sanctiesysteem. Israël heeft daarom moreel gesproken niet het geringste recht van klagen over de hiermee vergeleken bescheiden acties in het kader van de tegen de bezetting gerichte BDS-campagne.

10. Anders dan de gebruikelijke wijsheid luidt, dient BDS een win-win situatie.
Nu de bezetting door haar duur als illegaal mag gelden, en voor Palestijnen individueel en als volk een vorm van 'marteling' betekent, en aangezien de bezetting bovendien Israëls maatschappelijke en politieke systeem tenminste in moreel opzicht grote schade berokkent, en het aanzien van het land gedurig devalueert, zou beëindiging van de bezetting, en het verschaffen van gelijke burgerrechten aan Palestijnen, een zegen zijn voor het Palestijnse volk, maar niet minder voor Israël. Tegenstanders van BDS in en buiten Israël veroorzaken daarom omvangrijke schade aan de belangen van Palestijnen en Israëli's, en aan de geloofwaardigheid van de internationale rechtsorde.

CONCLUSIE

Ik acht BDS op grond van het vorenstaande van een volstrekt ander moreel gehalte dan de Israëlische bezetting. BDS propageert geen geweld; de bezetting kan niet buiten geweld. BDS wil recht in de plaats stellen van macht; de bezetting stoelt op macht boven recht. BDS heeft als einddoel vrijheid en gelijkheid voor de Palestijnen; de bezetting heeft als einddoel annexatie van Palestijns gebied, permanente onderschikking en geleidelijke verdrijving van Palestijnen.

BDS geeft uitdrukking aan het verlangen dat in Israël de rede zal zegevieren over de zucht naar land en de angst voor de ander, en dat de rechtsstaat de overhand behaalt op chauvinisme. BDS is een beweging van hoop en vertrouwen in de bereidheid van de Israëlische regering en Israëli's om, met hulp van druk van buiten, de Palestijnen te gunnen wat voor Israëli's een vanzelfsprekendheid is: een eigen onafhankelijke natie. Een tweestatenoplossing kan ook voor Israël een bevrijding zijn van de zware morele last die de bezetting op de samenleving legt, die de politiek domineert en die de Israëlische rechtsstaat ondermijnt. Democratie en bezetting zijn elkaar uitsluitende grootheden.

Tot besluit een citaat van de grote Amerikaans-joodse vredesbeweging Jewish Voice for Peace: "Het is de hoogste tijd voor de tegenstanders van BDS om bij zichzelf te rade te gaan. Bedenk: BDS is een weldoordacht antwoord op de gedragingen van Israël als bezetter. Met BDS doen Palestijnen en hun pleitbezorgers overal ter wereld een verregaand beroep op gerechtigheid. Niet op BDS moet de kritiek zich richten, maar veeleer op het beleid en de praktijken die BDS als tegenbeweging hebben voortgebracht."

Jaap Hamburger

1 Voor een overzicht, zie https://bdsmovement.net en www.docP.nl

Nederlandse wapenexport 2015

Nederland voerde in 2015 voor ruim 870 miljoen euro aan wapens uit. Ondanks grote zorgen over de dubbele agenda van veel landen in het Midden-Oosten – steun aan de strijd tegen IS maar tegelijk steun aan gewelddadig extremisme of het volgen van een eigen regionale machtsagenda – en ondanks de dramatische oorlog in Jemen, ging zo'n 16% naar deze regio.

Doorgaande leveringen aan de coalitie die onder leiding van Saoedi-Arabië oorlog voert tegen Jemen – waaronder de levering van Fennek verkenningsvoertuigen aan Qatar en de doorvoer van Canadese pantservoertuigen en Tsjechische munitie naar Saoedi-Arabië – zijn vanuit het mensenrechtenoogpunt onbegrijpelijk.

In het Kamerdebat over het wapenexportbeleid liet minister Ploumen van Buitenlandse Handel weten te gaan bekijken of er niet alsnog meer controle kan komen op doorvoer via Nederland, ook als die van bondgenoten komt.

Nederland hecht op het terrein van wapenexportbeleid sterk aan Europese harmonisatie, ook om 'undercutting' ("als wij het niet leveren levert een ander het wel") te voorkomen. Harmonisatie is echter nog ver weg: veel landen volgen hun eigen beleid, gerelateerd aan hun eigen strategische en/of economische belangen. De Europese Gedragscode Wapenexport laat daar (niet voor niets) veel ruimte voor. Het zonder toetsing doorlaten van doorvoer uit andere EU- en aanverwante landen en het gebruik van globale en algemene vergunningen gaat echter wel uit van een geharmoniseerd beleid. Nederland levert op die punten controlemogelijkheden in. Zo wordt munitie uit Bulgarije en Zwitserland in 2015 via Nederland doorgevoerd naar de controversiële bestemmingen Nigeria en de Verenigde Arabische Emiraten.

Beroep wapenexportvergunning Egypte afgewezen

Het beroep dat het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM) en vredesorganisaties PAX en Stop Wapenhandel hebben aangetekend tegen de verstrekking van een wapenexportvergunning door de Nederlandse regering voor een levering aan Egypte, is verworpen. De rechtbank besloot dat de belangenorganisaties een vergunning niet mogen aanvechten, omdat zij volgens de Douanewet van de EU niet "rechtstreeks en individueel geraakt worden" door de levering. Volgens de rechtbank heeft de regering bij de invoering van de EU-regels in 2014 de Nederlandse wet buiten werking gesteld. Waar voorheen belangenorganisaties wel toegang tot het recht hadden, kunnen nu alleen wapenbedrijven zelf een vergunning aanvechten. De drie organisaties zijn in hoger beroep gegaan, omdat zij in het kader van het EU-recht wel degelijk als belanghebbende aan te merken zijn.

In september 2015 schreef de regering aan de Tweede Kamer dat ze een vergunning ter waarde van ruim 34 miljoen euro had verleend voor de export van radarapparatuur voor Franse korvetten van de Egyptische marine. Daarmee lijkt de regering geen rekening gehouden te hebben met de blokkade van Jemen, waar de Egyptische marine aan deelneemt en met berichten dat de Egyptische marine op vluchtelingenboten heeft geschoten.

FONDS VREDESPROJECTEN HEEFT U NODIG!

Nog altijd voeren er mensen actie voor vrede. Zij kunnen uw steun goed gebruiken! Fonds Vredesprojecten steunt kleine radicale vredesacties aan de basis. Help mee.

IBAN NL54 INGB 0004738565
t.n.v. Fonds Vredesprojecten

Europees geld voor militair onderzoek?

Na jaren van hardnekkige lobby van vooral wapenindustriekoepels als ASD en met steun van een aantal Lidstaten en Europarlementariërs, staat de EU op het punt om onderzoek voor wapenproductie te gaan subsidiëren met Europees publiek geld. In het budgetvoorstel voor 2017 is een Preparatory Action (PA) on Defence research (Voorbereidende actie voor defensieonderzoek) opgenomen, die is geschreven door een adviesgroep (Group of Personalities) die voor meer dan de helft bestaat uit vertegenwoordigers van de industrie. De Europese Commissie heeft de PA al overgenomen, de politieke beslissing moet nu genomen worden door het Europees Parlement en de EU Lidstaten.

Tot nu toe werd militair onderzoek uitgesloten van het EU budget. Met ingang van het nieuwe budget dreigt dit te veranderen, en deze PA is nog maar een eerste stap. Het lange-termijndoel is om een volledig militair Europees Defensie Onderzoeksprogramma op te zetten ter waarde van 3,5 miljard Euro over 2021-2027. Omdat het totale EU budget al vaststaat betekent dit noodzakelijkerwijs forse bezuiniging op andere – civiele – projecten. Bovendien is het expliciete hoofddoel van deze subsidies het handhaven van de concurrentiepositie enexportcapaciteit van de wapenindustrie. Veel EU wapenexport gaat naar instabiele regio's of naar mensenrechtenschenders als Saoedi- Arabië. In 2014 werd in de EU voor meer dan 31,5 miljard euro aan wapenexportvergunningen voor het Midden-Oosten afgegeven.

Het Europees Netwerk tegen Wapenhandel voerde campagne bij Europese en nationale parlementariërs om de toelating van de wapenindustrie tot Europese onderzoeksbudgetten tegen te houden. De meerderheid van het Europees Parlement stemde echter voor financiering van militair onderzoek. Intussen gingen enkele al eerder geplande proefprojecten dit najaar van start.

GEVANGENEN VOOR DE VREDE – *december 2016*

Sinds meer dan zestig jaar markeren War Resisters' International en de lidorganisaties de eerste december als *Dag van de Gevangenen voor de Vrede* **met het publiceren van de namen en verhalen van hen die vanwege hun vredesactie gevangen worden gehouden.**

Daarom is het een erelijst. Velen weigeren de opgelegde militaire dienst te ondergaan. Het zijn vaak principiële tegenstanders van het staatsregiem dat met militair geweld mensen onderdrukt en oorlog voert. Zij hebben gewetensbezwaren om aan het repressieve systeem mee te werken en zijn bereid om een meedogenloze straf te ondergaan. Anderen hebben geweldloze actie gepleegd om oorlogsvoorbereiding tegen te gaan. Of zijn in actie gekomen omdat de staat de mensenrechten niet eerbiedigt. Weer anderen hebben bijgedragen het werkelijke karakter van de staat bloot te leggen door geheim gehouden stukken te publiceren. Allemaal Gevangenen voor de Vrede.

Het is o zo belangrijk solidair te zijn en dat te communiceren. De decembermaand biedt uitstekend gelegenheid om deze mensen en hun beweging te steunen door hen te schrijven. Hun is de vrijheid ontnomen vanwege hun vredeswerk. De WRI heeft een permanente Prisoners for Peace list *http://www.wri-irg.org/node/4718* die regelmatig wordt bijgehouden.

Neem de moeite en schrijf één of meer gevangenen een kaart. We weten van enkele gevangenen dat ze altijd erg blij zijn met de kaarten en brieven die overal vandaan komen. Je kan dat natuurlijk ook met een paar mensen samen doen.

Enkele tips en richtlijnen: bedenk wat je zelf zou willen ontvangen als je in de gevangenis zou zitten. Stuur de kaart in een envelop en sluit naam en adres van de afzender in. Wees gezellig en creatief en stuur foto's en tekeningen van jouw leven. Vertel wat jij zoal doet om oorlog tegen te gaan, maar vermijd iets te schrijven waardoor de gevangene in de problemen kan komen. En begin niet met: "Jij bent zo dapper. Ik zou nooit kunnen wat jij hebt gedaan." Denk er aan dat de gevangene misschien niet in staat is om te antwoorden.

Erelijst Gevangenen voor de Vrede

ERITREA

In Eritrea zijn er vele Jehovah's Getuigen veroordeeld voor hun gewetensbezwaar tegen militaire dienst.

Gevangen in Sawa Camp, Sawa, Eritrea:

Paulos Eyassu, Negede Teklemariam en *Isaac Mogos* – alle drie sinds 24 september 1994

Aron Abraha sinds 9 mei 2001, *Mussie Fessehaye* sinds 1 juni 2003, *Ambakom Tsegezab* sinds 1 februari 2004, *Bemnet Fessehaye* sinds1 februari 2005, *Henok Ghebru* sinds 1 februari 2005, *Kibreab Fessejaye* sinds 27 december 2005, *Bereket Abraha Oqbagabir* sinds 1 januari 2006, *Amanuel Abraham* en *Yosief Fessehaye* sinds 1 januari 2007, *Yoseph Tesfamariam* sinds 13 mei 2013.

Gevangen in Meitir Camp, Meitir, Eritrea:

Yoel Tsegezab 2008 en *Nehemiah Hagos* sinds 26 augustus 2009, *Samuel Ghirmay* sinds 1 maart 2009.

Gedetineerd maar nog niet veroordeeld: *Bereket Habteyesus* sinds 26 mei 2014.

FINLAND

Otto Absetz is veroordeeld tot huisarrest voor 173 dagen al in maart 2014 vanwege weigering burgerdienst. Zijn veroordeling begon in augustus 2014. In november werd die afgebroken door de autoriteiten omdat hij zich niet aan de voorwaarden van huisarrest gehouden zou hebben. Vervolgens werd hij veroordeeld de resterende 99 dagen, van 30 augustus tot 8 december 2016, in de gevangenis uit te zitten. Hij is misschien inmiddels vrij.

Mikael Hänningen is totaalweigeraar vanwege zijn pacifistische overtuiging. Hij keert zich tegen het Finse militaire systeem dat gebaseerd is op een groot leger van dienstplichtigen. Hij ziet burgerdienstplicht als een straf. Hij is veroordeeld tot 173 dagen huisarrest, 7 september 2016 tot 16 maart 2017. Schrijf hem c/o AKL, Peace Station, Veturitort, 00520, Helsinki, Finland.

Riisto Miinalainen is veroordeeld tot 173 dagen gevangenisstraf, 4 oktober 2016 tot 26 maart 2017. Schrijf Risto: Suomenlinna C86, 00190 Helsinki, Finland.

ZUID-KOREA

In Zuid Korea is het aantal gevangen genomen dienstweigeraars meer dan de helft van het totaal aantal op de wereld. Er is vaak beloofd dat de wetgeving in overeenstemming met een uitspraak van de Verenigde Naties zou worden gebracht, namelijk dat dienstweigeren een mensenrecht is en door regeringen gerespecteerd dient te worden. Maar telkens vinden er nieuwe veroordelingen tot 18 maanden gevangenisstraf plaats. De condities in de gevangenis zijn slecht en de dienstweigeraars hebben het er moeilijk mee.

Young-Gwang Hong en *Yoon-bo Nam* zijn gewetensbezwaarden. Veroordeeld tot 18 maanden gevangenis wegens dienstweigering: 29 maart 2016 – 28 september 2017. Schrijf c/o World Without War P.O. Box 03598, 3F, 57 Mangwon-ro, Mapu-gu, Seoul, South Korea.

Sung-hyun Hong is een gewetensbezwaarde. Veroordeeld tot 18 maanden gevangenis wegens dienstweigering: 6 april 2016 – 5 october 2017. Yeoju Prison, prisoner #526, Yeoju P.O. Box 30, Yeoju-gun, Gyeonggi-do, South Korea 469-800

SINGAPORE

In Singapore zijn enkele Jehova's Getuigen gevangen wegens dienstweigering. Het is hun tweede

termijn van 39 maanden. Allen hebben het volgende adres: Armed Forces Detention Barracks, 402 Lorong Kebasi (Mowbray Rd), 688791, Singapore.

Jephthah Tay Heng Ong. 2 november 2013 – 2 februari 2017, *Gaius Kai Wen Napalli.* 11 mei 2014 – 11 augustus 2017, *Sebastian Soh Wei.* 11 mei 2014 – 11 augustus 2017

TURKMENISTAN

Soyunmurat Korov is een Jehovah's Getuige en gewetensbezwaarde. Op 3 november 2015 is hij nog niet berecht, maar hij zit gevangen sinds 18 november 2014. Seydi Labour Camp, 746222 Lebap vilayet, Seydi Turkmenistan, uchr. LB-K/12

VERENIGDE STATEN

Rafil Dhafir (11921-052) is veroordeeld tot 22 jaar detentie voor humanitaire en financiële steun aan Irakezen in overtreding met de U.S. sancties: 26 april 2000 – 26 april 2022. FMC Devens, Federal Medical Center, P.O. Box 879, Ayer, MA 01432, USA.

Chelsea (voorheen Bradley) Manning is veroordeeld tot 35 jaar detentie voor spionage en diefstal en andere 'misdaden': 15 mei 2010 – 20 augustus 2048. Fort Leavenworth , 1300 North Warehouse Road, Fort Leavenworth, Kansas 66027-230

Norman Edgar Lowry Jr. (KN 9758) is veroordeeld wegens het voor de derde keer ongeoorloofd betreden van het militair rekruteringsbureau in Lancaster, Pensylvania: 1 augustus 2011 – 31 augustus 2018. SCI Dallas, 1000 Follies Rd., Dallas, PA 18612, USA.

COLUMN FEDDEMA

Waarom toch dat onbehagen?

De mens heeft 4 bestaansniveaus, het fysieke, het emotionele, het mentale en het spirituele, die bij vele niet in harmonie zijn. Naast het spirituele is vooral het emotionele niveau stiefkind in onze cultuur. Als inzake het spirituele (ook) het evenwicht zoek is, is de moderne mens vaak eenzaam, want afgescheiden van zijn Bron. "Te weinig contact met zijn/haar innerlijke Zelf," zegt men nu. Alles door een donkere bril zien of cultuurpessimist zijn (Peter Sloterdijk) hoort er dan ook vaak bij. Zeker als er – zoals nu – breed een door angst veroorzaakte negatieve stemming heerst: door het jihadisme, de oorlog in Syrië, de dramatische terugslag in Turkije, spanningen met Rusland, de vluchtelingencrisis en het niveau van de strijd tussen Trump en Hillary. Zie die spanningen onder ogen, maar doe s.v.p. niet mee aan de energie van negativisme, omdat je die dan immers voedt. Iets dat we vandaag weten, sinds Einstein als eerste ontdekte dat alles energie en bewustzijn is. Crises van nu niet in perspectief bekijken, is mede oorzaak van negativisme. Als Harvard-onderzoeker Steven Pinker stelt dat we als wereld "vandaag in de meest vreedzame tijd van ooit leven," dan schetst hij een evolutie, deze statistisch onderbouwend, via onderzoek vanaf de Middeleeuwen inzake moorden in steden, geweld(sdenken) en oorlogen tot nu. Alle blijken sterk afgenomen, zelfs in de laatste 50 jaar. SIPRI bevestigde dat onlangs met het cijfer, dat in 1990 er nog 26 gewapende conflicten waren en nu 11. En ook dat 60 jaar terug er nog jaarlijks 22 op de 100.000 mensen stierven door geweld en terrorisme en nu 5 per 100.000. De kans dat we door geweld om het leven komen, was nooit zo klein. De kindersterfte nam na 1990 af met 50% en er zijn nu 87 democratieën in de wereld tegen 30 zo'n 40 jaar terug. Ongelijkheid neemt af in Azië en "de positie van de vrouw en de zwarte was nimmer zo goed" (M. Ignatief). We zijn er niettemin nog niet. Als individu is het – nu alles, zelfs God, mogelijk energie is – thans zaak, ook voor ons aller welzijn, liefdevolle energie uit te stralen. Dus qua gedachten en woorden, omdat die terugkaatsen, positief en helend te zijn. Gandhi zag dit al, gezien zijn uitspraak: "Wees in woord en denken zelf de vrede die jullie voorstaan."

Hans Feddema

Hoop en vrede voor Syrische vrouwen

Foto: Fouad Hallak

Dagelijks horen we op het nieuws berichten over de oorlog in Syrië of berichten over de toestroom van vluchtelingen in Europa . Maar een kant die door de media onderbelicht wordt, is het verhaal van Syrische vrouwen. Hoe is het om als vrouw een vluchteling te zijn? Het onderstaande is een verslag dat ik hoorde tijdens het congres van het International Peace Bureau (2016) in Berlijn. Sprekers waren Sabiha Khalil (Syrian Women's Network Legal Committee, German Refugee Association) en Wejdan Nassif (Coordinating Committee of Syrian Women's Network). Van de laatste is het boek 'Letters from Syria'. Beiden waren vanaf het begin van de oorlog actief met peacebuilding in Syrië[3].

HET LOT VAN VROUWELIJKE VLUCHTELINGEN UIT SYRIË

Spreken we over Syrië, dan is het beeld dat we op ons netvlies hebben een groot aantal mannelijke vluchtelingen. Die zouden massaal op de vlucht zijn geslagen om te ontkomen aan militaire rekrutering, maar ook omdat ze in hun culturele omgeving over meer vrijheid zouden beschikken dan vrouwen en mobieler zouden zijn. Toch zijn het niet de mannen die de grootste groep vluchtelingen vormen. Volgens het International Rescue Committee zijn namelijk vier op de vijf vluchtelingen vrouwen of kinderen.[1] Velen van hen hebben hun echtgenoot verloren en zijn daarna met achterlating van hun huis gevlucht. Tijdens hun vlucht worden deze vrouwen en kinderen blootgesteld aan ernstige risico's, in kampen en in steden van onbekende landen.[2]

Volgens het Syrian Human Rights Network is het aantal vrouwen die hun echtgenoot verloren hebben meer dan 17.000, terwijl er meer dan 15.000 vrouwen zijn wier echtgenoot wordt vermist. In één op de drie huishoudens is een vrouw de hoofdkostwinner.[3] Binnen de Syrische cultuur is voor een vrouw het hebben van een man van essentieel belang om te overleven. Onder normale omstandigheden is het voor Syrische weduwen ongebruikelijk om te hertrouwen, maar de oorlog heeft daarin ingrijpende veranderingen teweeggebracht. Met het gemis van de man als hoofdkostwinner en de moeilijke levensomstandigheden3 – waarbij het vaak nog onzeker is of de echtgenoot nog leeft – voelen weduwen de druk om te hertrouwen of om op andere manieren aan middelen te komen om zichzelf en hun familieleden van levensonderhoud te voorzien.

Vroegtijdige en gedwongen huwelijken, seksuele intimidatie van huisvesters en hulpverleners, toegenomen huiselijk geweld en gebrek aan toegang tot het onderwijs en de gezondheidszorg zijn de voornaamste zorgen van Syrische vluchtelingengemeenschappen in Libanon, Jordanië, Irak en Turkije.[1] Volgens Lilian Halls French (Euromed Feminist Initiative IFE-EFI) zijn grote aantallen vrouwelijke vluchtelingen die bijvoorbeeld in Jordanië verblijven, het slachtoffer van gedwongen (polygame) huwelijken en zelfs van prostitutie. Ook is er een tekort aan hulp en toevluchtsoorden, omdat hulporganisaties meestal uitsluitend zijn gericht op de situatie in Syrië en niet op het lot van de vluchtelingen in de buurlanden.[1]

Zo zijn er sinds de Syrische burgeroorlog bijna zes jaar geleden begon, tot het einde van 2015 meer dan 847.000 Syriërs naar Turkije gevlucht. In plaats van hulp te verlenen maken ook daar sommige mannen misbruik van de kwetsbare positie van de gevluchte vrouwen, met gedwongen huwelijken en prostitutie als gevolg. Deze Turkse 'klanten' richten zich op jonge weduwen of gescheiden vrouwen, die in het nieuwe toevluchtsoord een sterk sociaal netwerk missen. Door de moeilijke financiële situatie zijn veel gevluchte gezinnen wanhopig. Ze gebruiken soms vrouwelijke gezinsleden om de eindjes aan elkaar te knopen, de 'klanten' bieden namelijk geld en dit lijkt voor veel huishoudens een uitweg.[4] Ook kindhuwelijken – van een volwassene met een kind, waarover verderop meer – worden op deze manier gesloten.

Trouwt een Syrische vrouw met een Turkse man als tweede vrouw, dan is het huwelijk automatisch ongeldig en wordt zij niet bij overheidsinstanties geregistreerd. De bruid riskeert zelfs een gevangenisstraf van twee jaar. Hoewel het in Turkije cultureel acceptabel is maximaal vier vrouwen te hebben, is het wettelijke kader sinds Atatürk gebaseerd op een singulier stelsel. Het huwen van meer dan één vrouw is dus volgens de wet verboden. Mislukt zo'n het huwelijk, dan zijn de vrouw en haar kind(eren) ook nog eens wettelijk onbeschermd.[1]

In sommige gevallen willen de mannen een kort huwelijk, feitelijk prostitu-

OP HET INGESTORTE GEBOUW DE NOODKREET: "OUR REVOLUTION WILL CONTINUE DESPITE DESTRUCTION". ALEPPO, 2015.

tie met een moreel masker. Binnen enkele weken zou de Syrische bruid zomaar weer op straat kunnen belanden, alleen en te schande gemaakt, dus slechter af dan vóór het huwelijk. Gescheiden vrouwen zijn in die cultuur namelijk ongewild. In al deze praktijken hebben koppelaars een centrale positie. Ze vervullen een breed scala aan rollen: van het regelen van ongeregistreerde huwelijken tot het aansporen van sekswerk.[1]

Door de Syrische burgeroorlog is hierin duidelijk een toename gekomen en vormen kindhuwelijken een stijgend probleem voor zowel meisjes in Syrië als in gemeenschappen van vluchtelingen in Jordanië, Libanon, Irak en Egypte.

DE VROUWEN IN HUN EIGEN VADERLAND

Ook voor de vrouwen die in Syrië zijn gebleven is de situatie verre van rooskleurig. Door de oorlog uit hun huizen gedreven, vaak met kinderen om voor te zorgen en zonder man om bescherming te bieden, hebben de vrouwen bij het zoeken naar veiligheid weinig keus. Vooral omdat veel Syrische mannen traditiegetrouw tegen het trouwen met een weduwe zijn.[5] Volgens cijfers verstrekt door het Internal Displacement Monitoring Centre, zijn er naar schatting 6,1 miljoen in eigen land ontheemde vluchtelingen in heel Syrië,[6] waarvan de meesten in informele kampen met weinig of geen faciliteiten wonen. Vrouwen wier mannen tijdens gevechten in de burgeroorlog zijn omgekomen, zijn daarom vaak genoodzaakt te trouwen met buitenlandse strijders. Armoede en slechte levensomstandigheden dwingen gezinshoofden hun dochters uit te huwelijken aan buitenlandse strijders, voornamelijk omdat die een hoge bruidsschat verstrekken. Een financieel schrijnende situatie lijkt op die manier te worden opgelost.[5]

Maar ook deze huwelijken worden zelden geregistreerd en de vrouw heeft in het geval van een scheiding geen wettelijke bescherming. Net zoals bij vrouwen die in de buurlanden verblijven, zijn de huwelijken dikwijls van korte duur en uitbuitend van karakter. Eind 2015 waren er minstens 27.000 buitenlandse strijders in Syrië en Irak, een aantal dat sinds het jaar daarvoor meer dan verdubbeld is. Het aantal ontheemde Syrische vrouwen is ook in opmars, met name vrouwen die hun echtgenoot hebben verloren.[5]

UITGEHUWELIJKTE KINDEREN

Een ander probleem voor de Syrische vrouwen zijn de kindhuwelijken. Van 2011 tot 2015 zijn de kindhuwelijken van 12% naar 35% gestegen, een dramatische stijging. Omdat veel huwelijken ongeregistreerd zijn, kunnen deze cijfers echter nog hoger liggen. De Syrische kinderen worden terzelfdertijd geconfronteerd met teloorgang van het onderwijs. Het Syrische regime heeft 5.000 scholen vernietigd. Vanaf het begin van het conflict tot 2015 is de deelname aan het onderwijs gehalveerd. In sommige gebieden, zoals in Aleppo, is de deelname zelfs gezakt naar 6%.[7] UNICEF schat dat drie miljoen Syrische kinderen op dit moment geen onderwijs genieten. Dit maakt hen vatbaarder voor militaire rekrutering, met als gevolg een toename van kindsoldaten. Voor meisjes betekent dit een groter risico op kindhuwelijken,[7] want het onderwijs is een belangrijke manier om meisjes hiertegen te beschermen. Op school vergaren meisjes kennis en vaardigheden, zodat ze beter in staat zijn het trouwen uit te stellen en het idee in stand te houden dat meisjes nog kinderen zijn en niet klaar zijn om te huwen.[8]

Kindhuwelijken waren in bepaalde delen van Syrië al vóór de burgeroorlog gangbaar. Veel huwelijken stranden al na enkele maanden.[8] Door de burgeroorlog is hierin duidelijk een toename gekomen en vormen kindhuwelijken een stijgend probleem voor zowel meisjes in Syrië als in vluchtelingengemeenschappen in Jordanië, Libanon, Irak en Egypte. Armoede dwingt gezinnen tot het 'verkopen' van hun dochters aan aanzienlijk oudere mannen en er is een georganiseerde handel in jonge meisjes. Via koppelaars worden mannen, voornamelijk afkomstig uit de Golfstaten, voorgesteld als donors, maar zijn eigenlijk op zoek naar bruiden.[9]

Veel ouders geloven dat trouwen de enige manier is om hun dochters te voorzien van onderhoud en bescherming in een steeds instabielere en armoedigere situatie. Ze zien het huwelijk als een manier om de meisjes te beschermen tegen

het kwaad en om hun eer te beschermen.[10]

Volgens UNICEF trouwen Syrische tienermeisjes (leeftijd 15-17) met veel oudere mannen: 16% trouwde met een man die 15 jaar of ouder is, 32% met een man die 10 tot 14 jaar ouder is en 37% met een man die 5 tot 9 jaar ouder is. Sommigen trouwen zelfs voordat ze hun tienerjaren bereiken, op de leeftijd van 12 jaar.[9]

Foto: UNRWA

YARMUK, VLAKBIJ DAMASCUS, JUNI 2014.

Een kindhuwelijk heeft destructieve gevolgen voor meisjes en hun gezinnen. Kinderbruiden krijgen te maken met een breed scala aan sociale consequenties en gezondheidsrisico's: een verhoogde kans op moedersterfte, complicaties tijdens de zwangerschap of bevalling, hogere kans op geweld, slechte mogelijkheden voor onderwijs, ontbreken van eigen financiën en beperkte vrijheid voor sociale interactie met kinderen van dezelfde leeftijd.[7]

DE STRIJD VAN DE SYRISCHE VROUWEN

De Syrische vrouwen hebben voor de oorlog in hun land een hoge prijs betaald. Des te meer respect dwingt het af dat juist zij vanaf het begin een belangrijke rol gespeeld hebben in peacebuilding en geweldloze vredesacties. Daarmee zijn ze slachtoffers, maar ook een voorbeeld van empowerment.

Syrische vrouwen voeren actie op zowel individueel als op groepsniveau. Hoewel het laatste het grootste aandeel heeft, zijn er tal van activiteiten en inspanningen die geleverd worden door individuele activistes. Deze activiteiten vinden plaats in alle gebieden die gecontroleerd worden door welke strijdende partij dan ook. En zij bestrijken een breed scala aan onderwerpen:

- Strijd tegen de rekrutering van kinderen (bijvoorbeeld Deir Ezzor, oostelijk Syrië);
- Versterking van de rol van vrouwen in peacebuilding door middel van politieke emancipatie (bijvoorbeeld Idlib, noordelijk Syrië);
- Bevordering van civiele vrede en coexistentie (bijvoorbeeld Aleppo, noordelijk Syrië);
- Bevordering van de grondwet en transitionele justitiemechanismen (met name Damascus en omgeving);
- Voorlichting over gevolgen van geweld en de betrokkenheid van vrouwen in politieke- en onderhandelingsprocessen (bijvoorbeeld Al-Hasaka, noordoostelijk Syrië);
- Verhoging van de maatschappelijke bewustwording van het vreedzaam samenleven en de bestrijding van geweld (organisaties met grensoverschrijdende activiteiten).[11]

Bezie je de geografische verdeling van deze verschillende vormen van vredesactivisme dan merk je dat de inspanningen van de vrouwen niet ongecoördineerd zijn, maar juist zorgvuldig zijn afgestemd op de behoeften van de desbetreffende gemeenschappen.[11]

Voor Syrische activistes is Peacebuilding een moeizame en levensgevaarlijke onderneming. Veel gewapende groeperingen zijn tegen het uitvoeren van elke vorm van openbare activiteiten door vrouwen. Ook is er een wijdverspreide mening dat elke vorm van vredeswerk een verraad is tegen degenen die tijdens de oorlog gedood, gevangengenomen of ontvoerd zijn.[12] Bovendien krijgen de activistes te maken met een dubbele confrontatie. Naast de algemene dreigingen die burgers en activisten over het algemeen hebben, zoals gebrek aan veiligheid, bombardementen van civiele gebieden, willekeurige opsluiting, gedwongen verdwijning etc., worden activistes geconfronteerd met de uitdaging van diepgewortelde patriarchale verhoudingen die ze moeten trotseren om hun vredesinspanningen voort te zetten.[11] De patriarchale en conventionele perceptie van vrouwen als slachtoffers en afhankelijke wezens leidt tot een ernstige ondermijning van hun vredesinspanningen. Dikwijls krijgen ze te maken met sociale stigmatisering en met afwijzing door hun familie.[13]

De vrouwen spelen een cruciale rol in veranderingen in de basis van de maatschappij, maar desalniettemin worden zij te vaak gemarginaliseerd bij officiële onderhandelingen en vredesprocessen.[13] Er zijn overtuigende redenen om vrouwen te betrekken in elke vredesbespreking. Maar de laatste jaren zien we steeds voorbeelden van hun uitsluiting van deze processen. Tijdens eerdere besprekingen over Syrië werden Syrische vrouwen genegeerd. Het Weense vredesproces over Syrië van oktober 2015 was hierop geen uitzondering. Aan de ronde tafel zaten achttien mannen en slechts één vrouw.[14]

"Vrouwen zijn over het algemeen grotendeels uitgesloten van besluitvorming als het gaat om veiligheid en conflicten, maar zij zijn de eersten die gevolgen van een oorlog ondervinden. De redenen dat vrouwen naar de achtergrond van het publieke debat worden gedrongen is de opvatting dat vrouwen een gebrek aan decorum zouden hebben en vanwege hun overmatige gevoeligheid onbekwaam zouden zijn. Dit effect wordt versterkt naarmate de godsdienst meer in het publieke leven binnendringt, omdat het de mannelijke cultuur versterkt," aldus Lilian Halls French.

SLOTWOORD

Vrede, sociale rechtvaardigheid, solidariteit, gelijkheid... waarden waarmee ik een heel weekend omringd was tijdens het congres van het International Peace Bureau (2016) in Berlijn. In een harde wereld van ogenschijnlijke onrechtvaardigheid en lijden, was het als een warm bad om een aantal dagen met idealisten van over de hele wereld omringd de zijn, 12.000 welteverstaan. Allemaal samen op één plek, de Technische Hogeschool van Berlijn. Allemaal met de visie van een wereld zonder oorlog, zonder armoede, zonder ecocide. De energie van daadkracht en tegelijk ook zachtheid was duidelijk voelbaar. Van alle verhalen die ik tijdens dit weekend gehoord heb, heeft dat verhaal van Sabiha Khalil en Wejdan Nassif de grootste indruk achtergelaten. Laten we de woorden aanhalen waarmee zij hun verhaal afsloten als een hartstochtelijke boodschap voor onze regeringen: "Democratie is een recht, zelfs voor mensen als de Syriërs" en "Wij vrouwen willen ons recht om te leven."

Ivana Ivakic

De noten verwijzen naar de bronnen en zijn te vinden op: tinyurl.com/bron171sv

Foto: Reinier van Willigen

De generaal en de antimilitarist

GENERAAL-MAJOOR MARTIN WIJNEN (STAAND) EN KEES KALKMAN (ZITTEND, RECHTS) OP BEZOEK BIJ ENSCHEDE VOOR VREDE, 13 OKTOBER.

Op woensdag 11 mei j.l. protesteerde Enschede voor Vrede met een spandoek "Oorlog is geen Oplossing" tegen de Landmachtdagen die op het Van Heekplein in de Enschedese binnenstad plaatsvonden (zie ook VredesMagazine 2016 nr.3).

Gevraagd door een journalist van de Twentsche Courant Tubantia stelde de in Enschede woonachtige plaatsvervangend Commandant der Strijdkrachten, generaal majoor Martin Wijnen, dat hij het op zich wel met die leus eens was en daartoe uitgedaagd door diezelfde journalist deed hij de toezegging om hierover een keer bij Enschede voor Vrede te komen spreken. Dat laatste heeft inmiddels op 13 oktober j.l. plaatsgevonden op de eerste nog beschikbare Vredestuin-bijeenkomst die Enschede voor Vrede elke tweede donderdagavond van de maand organiseert. Als tweede spreker was Kees Kalkman van het Anti-Militaristies OnderzoeksKollektief AMOK uitgenodigd.

Martin Wijnen herhaalde aan het begin van zijn verhaal nog eens dat hij het roerend eens was met de stelling dat oorlog geen oplossing was. Dit op basis van zijn ervaringen als actief militair, met name in 1992 in Cambodja waar hij als onderdeel van de Nederlandse vredesmissie de landmijnen mocht opruimen, die de daar inmiddels beëindigde, gruwelijke oorlog had achtergelaten en die toen en ook nu nog dagelijks slachtoffers maken. Zijn inmiddels volwassen dochter gaat binnenkort, 25 jaar later, vrijwilligerswerk doen in hetzelfde gebied in Cambodja om de slachtoffers van deze landmijnen te ondersteunen. Als illustratie van hoelang de gevolgen van oorlogen voortduren.

Daarna volgde echter een reclameverhaaltje van defensie over de drie hoofdtaken (landsverdediging, internationale rechtsorde en binnenlandse veiligheid) die de laatste jaren alle drie aan belang hadden gewonnen. Het verhaal van Kees Kalkman dat de instemming met de leus "Oorlog is geen Oplossing" ook zou moeten betekenen dat je wel eens kritischer zou mogen kijken naar alle missies waar Nederlandse militairen voor uitgezonden zijn geweest en waar de interventies de zaak eerder hadden verslechterd dan verbeterd (Afghanistan, Irak, Libië), deed hij af als "wijsheid achteraf". Martin Wijnen probeerde cynisch vast te stellen dat in de ogen van zijn opponent dat oorlog dus wel een oplossing zou zijn als deze effectief was, maar niet als deze niet effectief was. Dat dat op zichzelf een tamelijk steekhoudende constatering is en dat er ook van te voren ingeschat kan worden of een oorlog met de beschikbaar gestelde middelen al dan niet tot de beoogde resultaten zou kunnen leiden, ontging de generaal in de hitte van de woordenstrijd.

Ook bleek hij weinig vatbaar voor de waarschuwing dat de escalatie die thans met Rusland gaande is, tot een veel grotere bedreiging van de mondiale veiligheid leidt dan de hele Koude Oorlog. Kees Kalkman maakte duidelijk dat het Westen had kunnen weten dat de Krim maar ook de Russische exclave Kaliningrad, twee voor de Russen extreem belangrijke strategische steunpunten zijn die men nooit zou hebben opgegeven. Martin Wijnen meende dat de Russen met de annexatie van de Krim het internationaal recht hadden geschonden en dat Nederland met haar grondwet-artikel over de bevordering van de internationale rechtsorde dat niet kon toelaten. Volgens Kees Kalkman werd hier echter met twee maten gemeten, want waarom stond Nederland de Verenigde Staten dan wel toe het internationaal recht te schenden en in 2003 Irak binnen te vallen? Waarom is Nederland toen bijvoorbeeld niet uit de NAVO gestapt maar deed ze een jaar later in Al Muthana gehoorzaam haar NAVO-corvee-dienst in Irak?

Een uitvoeriger verslag van deze, op zichzelf vrij unieke en in grote openheid gevoerde discussie staat op http://tiny-url.com/VM171generaal

Jan Schaake

Eman (Jordanië): terug naar weilanden Syrië

Ik heb een droom

Varney (Liberia): kapitein op groot schip

Sabina (India): filmster

Foto's Chris de Bode

Voor meer moois en info: *www.chrisdebode.com*

Deze serie is tot stand gekomen in opdracht van *Save the Children*.

Blaise (Haiti): chauffeur

Djarida (Mexico): veearts

Oorlogsdiscussie op de vredeslijst

Op de Vredeslijst zijn mensen en organisaties geabonneerd die actief zijn op gebied van oorlog en vrede, waaronder ook een aantal media. Begin oktober van dit jaar werd op de Vredeslijst gemeld dat Rusland veel meer burgerslachtoffers in Syrië maakt dan de VS en haar bondgenoten, maar dat het aantal dat die coalitie maakt ook aanzienlijk is. Daarom zou er ook alle reden zijn om ook tegen de bombardementen van deze coalitie te protesteren. Hierop startte er een discussie tussen Chris Geerse en Frank Willems over of oorlog gerechtvaardigd kan zijn.

4 oktober 2016

Beste mensen,

In oorlogen begaan alle strijdende partijen oorlogsmisdaden. Dat is een kenmerk van oorlog. Oorlog is al een misdaad in zichzelf en daarom zijn we er tegen. [...]

Als je naar het aantal Syrische burgerslachtoffers kijkt die de m.i. onverdachte organisatie Airwars telt, dan zie je dat de Russen meer slachtoffers maken dan de coalitie bij hun bombardementen. Dat wil echter helemaal niet zeggen dat de coalitie en de groepen die zij steunen nu goed zijn en de tegenpartij slecht. In mijn ogen zoeken ze allemaal hun gelijk door oorlog te voeren. Daarmee zijn ze allemaal misdadig bezig. We moeten dus tegen hen allemaal actie voeren en we moeten hen allemaal ervan trachten te overtuigen dat er betere wegen zijn.

Het zoeken naar oorzaken van oorlogen heeft zin als het een zoeken is dat in dienst staat van het verzoenen van de strijdende partijen. Vaak echter vindt elke partij haar eigen oorzaak en daarmee rechtvaardiging. Dat komt omdat oorzaken veelal ook weer het gevolg zijn van eerdere oorzaken. Dat geeft helaas veel mogelijkheden om eigen oorzaken te kiezen. Daar liggen dus valkuilen waar we als vredesactivisten niet in moeten stappen.

Chris Geerse

5 oktober 2016

Beste Chris,

Je stelling dat oorlog een misdaad in zichzelf is klinkt mooi maar is wel wat kort door de bocht. Het kan zijn dat in alle oorlogen alle strijdende partijen oorlogsmisdaden begaan. Maar de ene oorlogsmisdaad is de andere niet. En bovendien gaan oorlogen ergens om, en dat is de hoofdzaak, de reden voor oorlog kan zijn het afdwingen van een rechtvaardige vrede.

Het is mijns inziens wel degelijk mogelijk voor vredesactivisten om een rechtvaardige oorlog te steunen. Als voorbeeld noem ik de strijd van de Saharanen tegen Marokko. Die strijd is rechtmatig volgens het internationaal recht en de strijd van Marokko om West-Sahara te veroveren is onrechtmatig, ook volgens islamitisch recht.

Afgezien daarvan is het een strijd van nog geen miljoen oorspronkelijke bewoners die zich verzetten tegen mishandeling en plundering door het misdadige leger van een volk van 30 miljoen dat altijd wordt gesteund door Europese machten, de V.S. en de Arabische Golfstaten.

Te verwachten is dat Marokko de provocaties zo ver opvoert dat er weer militaire schermutselingen ontstaan, waardoor het bestand wordt opgeheven. De Saharanen zullen het bevrijde gebied dat ze beheersen verdedigen en de Marokkanen in het bezette gebied aanvallen.

In deze situatie is het niet juist om te zeggen dat elke oorlog een misdaad in zichzelf is van alle strijdende partijen. Uiteindelijk gaat het om de strijd van Saharanen tegen genocide door Marokko. Dat is geen misdaad maar dat is verstandig en dapper en verdient steun. Zeker van vredesactivisten. Maar wapens hoeft de vredesbeweging niet te leveren, hulp met bombarderen hoeft ook niet.

Frank Willems

7 oktober 2016

Beste Frank,

Jij vindt dat het verstandig is om oorlog te voeren voor een rechtvaardige zaak. Daarin sta je niet alleen. Veel mensen gaan zelfs verder en menen dat je moreel verplicht bent om mensen gewapenderhand te hulp te komen die onderdrukt en onrechtvaardig behandeld worden. Dat is ook het standpunt van PAX. Het ongelukkige is dat mensen, groepen, volken, landen die dit standpunt aanhangen nogal van mening verschillen over welk doel zo goed is dat het een oorlog rechtvaardigt. Jij lijkt hier bijvoorbeeld nogal een andere mening over te hebben dan PAX. Resultaat: eindeloze oorlogen, eindeloos leed en eindeloze haat.

Enkele jaren geleden heeft Vredesbeweging Pais de vraag "Oorlog tegen onrecht? Heiligt het doel de middelen?" als volgt beantwoord:

Er heerst in de wereld veel onrecht: armoede, uitbuiting, discriminatie, dictatuur, onderdrukking, schending van mensenrechten en de kansen voor mensen zijn vaak zeer ongelijk. Veel mensen menen dat in de strijd tegen dit onrecht oorlog voeren geoorloofd of zelfs morele noodzaak is.

Wij pacifisten denken daar anders over en hebben daar goede redenen voor:

1. Oorlog voeren brengt onvermijdelijk nieuw en extra onrecht met zich. Mensen verliezen leven, naasten, bezittingen, toekomst.
2. Oorlog brengt niet automatisch een rechtsstaat voort. Integendeel, oorlog gaat altijd gepaard met een periode van chaos en ontreddering. In zo'n situatie lijdt de bevolking onder ontberingen en vrij spel hebbende misdaad. Ook dat is onrecht.
3. Oorlog zaait haat die nog lang een rol kan blijven spelen.

Foto: Paulo Nunes dos Santos

MET POLISARIOVLAG IN VLUCHTELINGENKAMP DAJLA

4. Door de voorstanders van oorlogen tegen onrecht wordt het bovenstaande niet altijd ontkend. Ze menen dat er geen ander middel is: "Je kunt toch niet stil blijven zitten, dus moet je wel oorlog voeren." Zij zien niet dat er ook andere mogelijkheden zijn. De geschiedenis toont echter aan dat die er wel zijn. Daarbij hoeven we niet alleen te kijken naar de klassieke voorbeelden van Gandhi en Martin Luther King. Het hele machtige Sovjet-imperium is in elkaar gestort met opmerkelijk weinig geweld!

Er zijn dus andere methoden. Methoden waar ontstellend weinig aandacht voor is, zodat voor de ontwikkeling ervan nauwelijks geld beschikbaar is.

Hopelijk geeft dit je enig inzicht in hoe, in de kring van vredesactivisten waar ik toe behoor, gedacht wordt.

Chris Geerse

11 oktober 2016

Beste Chris,

Dank je wel voor de uitleg. Ik begrijp dat ook Pais verschil maakt tussen strijden tegen onrecht en oorlogsvoering. Oorlog in de definitie van een opdracht uitgevoerd door professionals, die hun taken uitvoeren met de nieuwste technologische geweldsmiddelen. Veel naties hebben een nationale oorlogsindustrie. Strijd tegen onrecht is vaak een strijd van machtelozen, soms slechts bewapend met de wil tot overleven.

Hoewel het mogelijk is dat nationale oorlogsmiddelen worden ingezet voor een rechtvaardige zaak, worden oorlogsmiddelen daar niet rechtvaardiger van. Een beperking van het recht op het gebruik van oorlogsgeweld voor degenen die alle middelen hebben is daarom belangrijk. Aan de andere kant kan het recht op de uitoefening van oorlogsgeweld niet worden ontzegd aan degenen die voor hun leven vechten.

Het zijn niet alleen Pais en WRI die al sinds de eerste wereldoorlog werken aan andere methoden om oorlog uit te bannen. [...] 's-Gravenhage is een stad vol van "Peace and Justice" met dus een flinke internationale "peace business" die is ontstaan rond het Vredespaleis. Oorlog en vrede zijn hier de twee kanten van een verdienmodel die elkaar aanvullen en niet uitsluiten, zoiets als waterleiding en riool.

De dringende nood in Aleppo zal in ieder geval niet door de vriendelijke Haagse vredeswerkers worden verholpen. De media aandacht voor de ellende in Aleppo is moeilijk anders te begrijpen als cynische manipulatie om ingrijpen in Syrië te rechtvaardigen.

Frank Willems

18 oktober 2016

Beste Frank,

Je geeft blijk van inzicht in de geschiedenis van de vredesbeweging en ik kan een heel eind meegaan in je analyse van de huidige situatie. Er is inderdaad vaak sprake van een eindeloze ketting waarin oorlog en vrede elkaar afwisselen. Die ketting breken is waar de radicale vredesbeweging op uit is en aan werkt. Dat het Polisario overweegt de oorlog te hervatten en dus een schakel aan die ketting toe te voegen, zie ik als een dreigende nederlaag. Er kan niets anders dan meer ellende uit voortvloeien.

Om een oorlog te winnen heb je de steun van machtige wapenleveranciers nodig en ik betwijfel of het Polisario die heeft. Bij de geweldloze strijd, zoals Vredesbeweging Pais en War Resisters' International die voorstaan, is die steun niet nodig. Daar geeft eigen en morele kracht de doorslag. De mogelijkheden van geweldloze strijd worden nog vaak onderschat. De aard ervan trouwens ook vaak miskend. Geweldloze strijd vereist taaiheid, moed en vergt ook slachtoffers.

Chris Geerse

tinyurl.com/vredeslijst

Abonnee worden

VredesMagazine wordt gratis toegezonden aan leden van het HVP, Pais en ook aan donateurs van Stop de Wapenwedloop en VD AMOK. Als u VredesMagazine regelmatig op uw deurmat wilt vinden kunt u dus lid of donateur worden van een of meer van deze organisaties. Zie de beschrijvingen op deze pagina. Een abonnement zonder ergens lid of donateur van te worden is ook mogelijk via opgave aan: VredesMagazine, Vlamingstraat 82, 2611 LA Delft of info@vredesmagazine.nl.

VredesNieuws

Wilt u het nieuws van en voor de vredesbeweging sneller en uitgebreider? Abonneer u dan gratis op onze e-mailnieuwsbrief VredesNieuws via: www.vredesbeweging.nl/nieuws/aanmelden.php

Het Vredesmagazine en zijn organisaties

VD AMOK

Lauwerecht 55, 3515 GN Utrecht
030 8901341, www.vdamok.nl

VD AMOK is de voortzetting van de samenwerking tussen de Vereniging Dienstweigeraars (VD) en het Antimilitaristies Onderzoekskollektief (AMOK). We doen onderzoek op het gebied van oorlog en vrede en leveren zo een bijdrage tot een radicale vredesbeweging in de vorm van berichtgeving en analyses. Voor VredesMagazine maken wij de onderzoeksdossiers.

Giften ter ondersteuning van ons documentatiecentrum en kantoor (waar ook Vredesmagazine wordt gemaakt) zijn welkom op NL28INGB 0005 5676 07 t.n.v. VD AMOK Utrecht.

Twitter: @keesamok sinds vijf jaar vrijwel dagelijks tweets over kernwapens, wapenhandel en militaire interventies.

Blog: troepenbewegingen.blogspot.nl – enkele malen per week berichten over militaire bases, troepenverplaatsingen, bewapening en geheime diensten.

HAAGS VREDESPLATFORM

Secretariaat: Jan Bervoets, Valkenboskade 461, 2563 JC Den Haag, tel 070-3922102
e-mail: jan.bervoets@casema.nl.
website: www.haagsvredesplatform.nl.

VREDESBEWEGING PAIS

Vredesbeweging Pais is de Nederlandse tak van War Resisters' International. Onze wortels gaan terug tot de Eerste Wereldoorlog.

Vredesbeweging Pais staat voor het ideaal van een wereld zonder oorlog en voor een geweldloze, duurzame en rechtvaardige samenleving. We zijn daarvoor op vele manieren actief in Nederland en via de WRI in de hele wereld. Wilt u lid worden, ons steunen of zelf meedoen, kijk dan op: www.vredesbeweging.nl of bel: 015-7850137. Twitter: @vredesbeweging.
Facebook: facebook.com/vredesbeweging.

STOP DE WAPENWEDLOOP

Stop de wapenwedloop is van oorsprong een "samenwerkingsverband", ontstaan bij de opkomst van de massabewegingen, zoals tegen de neutronenbom aan het eind van de jaren zeventig jaren en die tegen de plaatsing van kruisraketten, bijna 30 jaar geleden.

Het vraagstuk van de strijd tegen oorlog heeft vele facetten. Hoe oorlog bestreden moet worden, daarover zullen wel verschillende benaderingen blijven bestaan. Maar deze strijd moet wel plaatsvinden, en daartoe blijft een boven partijen en richtingen uitstijgende vredesbeweging een noodzaak.

WILPF- WOMEN'S INTERNATIONAL LEAGUE FOR PEACE AND FREEDOM

Laan van Nieuw Oost-Indië 252,
2593 CD, Den Haag tel: 070 3974682 (secretariaat) of 0345 615105 (penningmeester),
e-mail: info@wilpf.nl

HUMANISTISCH VREDESBERAAD

Postbus 235, 2300 AE Leiden, 06-47139247,
e-mail: info@humanistischvredesberaad.nl
website: www.humanistischvredesberaad.nl

Wij organiseren in 2017 weer een training vredeseducatie.

Onderzoeksdossier VD AMOK

VERKLEED ALS DE DOOD KOMEN VREDESACTIVISTEN SHOPPEN BIJ EEN WAPENBEURS IN BRNO (TJECHÏE), MEI 2015

Foto: Majda Slámová

STOP DE WAPENHANDEL

• Wapenindustrie verdient aan vluchtelingen • Nederland steunt bezetting Palestina • Militarisering van binnenlandse veiligheid • Muis tegen olifant •

Dit dossier is een product van VD AMOK en Stop Wapenhandel. Redactie: Kees Kalkman, Jan Schaake, Wendela de Vries

Wapenindustrie verdient dubbel

2016 is een triest recordjaar: het aantal vluchtelingen dat omkwam in pogingen om Europa te bereiken is nog nooit zo hoog geweest. In de eerste tien maanden van het jaar kostte dit het leven aan meer 4.000 mensen, meer dan in heel 2015, het vorige recordjaar. Dit is geen ongelukkig toeval, maar een direct gevolg van de koers die de EU en haar lidstaten voeren in reactie op het groeiende aantal vluchtelingen, een koers die vrijwel uitsluitend gericht is op het opvoeren en militariseren van grensbewaking. Grote winnaars bij deze koers zijn militaire en security-bedrijven.

Het verhaal begint eerder. De meeste vluchtelingen komen uit de door oorlog, geweld en mensenrechtenschendingen geteisterde regio Midden-Oosten en Noord-Afrika. Een constante toevoer van wapens levert de brandstof om de chaos en het geweld gaande te houden en te verergeren. Europese wapenleveranties hebben hier een belangrijk aandeel in. In het decennium van 2005 tot 2014 verstrekten EU-lidstaten wapenexportvergunningen voor bestemmingen in die regio ter waarde van meer dan 82 miljard euro. Een flink deel daarvan kwam ten goede van de vier grootste Europese wapenbedrijven: BAE Systems (Verenigd Koninkrijk), Airbus (trans-Europees, met hoofdkantoor in Leiden), Leonardo (Italië, voorheen bekend als Finmeccanica) en Thales (Frankrijk, met ook vestigingen in Nederland).

Ook nu gaan wapenleveranties gestaag door. Mede dankzij campagnes van antiwapenhandel- en mensenrechtengroepen riep het Europese Parlement afgelopen februari op tot een wapenembargo tegen Saoedi-Arabië, met name vanwege het plegen van oorlogsmisdaden in de oorlog in Jemen. Hieraan werd echter noch door de Europese Raad noch door de lidstaten gevolg gegeven. Waar sommige landen, waaronder Nederland, inmiddels een strikter (hoewel geen sluitend) beleid hanteren, gaan anderen, zoals het Verenigd Koninkrijk, Tsjechië, Bulgarije en Frankrijk, onverminderd door met het verkopen van wapens.

Je zou mogen verwachten dat mensen die gedwongen worden te vluchten voor deze mede door Europese wapens, en breder gezien door de Westerse oorlogspolitiek, veroorzaakte ellende een veilig heenkomen wordt geboden. In de praktijk is niets minder waar. Vluchtelingen worden gezien als een probleem en bedreiging voor Europa.

De basis voor het huidige Europese grensbeleid werd in 1985 gelegd met het Schengenakkoord, waarin opheffing van controle aan de grenzen binnen de EU werd vergezeld van nadruk op bewaking van de Europese buitengrenzen. Dit is sindsdien een voortgaand proces van steeds meer grensbewaking geweest, dat met de start van de huidige vluchtelingentragedie, begin 2015, in een stroomversnelling kwam.

Het militariseren van de grensbewaking is inmiddels tot grote hoogte gestegen: diverse lidstaten zetten hun krijgsmachten in aan de grenzen om vluchtelingen tegen te houden, er verschijnen daar steeds meer hekken (met surveillance- en detectietechnologie) en naast de al langer bestaande missies van het EU-grensbewakingsagentschap Frontex werd een aparte militaire EU-grensbewakingsmissie gestart voor de kust van Libië. Deze 'Operatie Sophia' (ook bekend als EUNAVFOR MED) heeft de ambitie om ook op Libisch grondgebied actief te worden.

De NAVO speelt een groeiende ondersteunende rol. In eerste instantie namen NAVO-schepen deel aan de grensbewakingsmissie op de Egeïsche Zee, tussen Turkije en Griekenland. In het najaar kondigden NAVO en EU samen aan dat de eerste ook gaat deelnemen aan Operatie Sophia.

Frontex, het grensbewakingsagentschap van de EU, wordt intussen uitgebreid tot een Europese Grens- en Kustwacht, met meer middelen en meer bevoegdheden. Deze krijgt het recht eigen materieel aan te schaffen en mag, op beslissing van de Raad van de EU, interveniëren in lidstaten die hun grensbewaking niet stevig genoeg op orde hebben, desnoods zonder instemming van de betreffende lidstaat. Samenwerking met buurlanden van de EU staat eveneens hoog op de agenda.

De inzet van derde landen als grenswachten voor de EU is sowieso een van de peilers van het Europese grensbewakingsbeleid. Er wordt steeds meer ingezet op deze zogenaamde 'externalisering' van de grenzen, die vluchtelingen al eerder op hun weg richting Europa moet tegenhouden. De migratiedeal met Turkije is hiervan het bekendste voorbeeld. Turkije kreeg 3 miljard euro om Syrische vluchtelingen in het land te houden of 'terug' te nemen vanuit Griekenland. Onderdeel van deze deal is steun voor de aanschaf van nieuw grensbewakingsmaterieel voor de Turkse kustwacht. Zoals door nagenoeg iedereen met enig verstand van zaken voorspeld werd, heeft de poging de route naar Europa via Turkije te sluiten ertoe geleid dat vluchtelingen gedwongen werden andere, vaak gevaarlijkere, migratieroutes te kiezen. Egypte en Libië kwamen naar voren als landen waar meer vluchtelingen vandaan vertrokken. En terwijl het aantal vluchtelingen dat de oversteek naar Europa ondernam in 2016 (tot en met oktober ruim 300.000 mensen) beduidend lager lijkt uit te komen dan in 2015 (ruim een miljoen mensen), is het aantal doden dus juist gestegen.

In plaats van zich iets aan te trekken van de vreselijke consequenties van deze keten van het verschuiven van routes, kiest de EU er liever voor met landen in gesprek te gaan om soortgelijke deals als die met Turkije te sluiten. Daarbij wordt ook gesproken over het gebruiken van het Europese ontwikkelingssamenwerkingsgeld voor het uitbreiden van de grensbewakingsrol van krijgsmachten in diverse Afrikaanse landen.

FINANCIERING

Ook binnen Europa financiert de EU het opvoeren en militariseren van grensbewaking. Door middel van diverse fondsenprogramma's geeft de EU hiervoor in de periode 2004-2020 zo'n 4,5 miljard euro subsidie aan lidstaten. Een flink deel van dit geld wordt gebruikt voor de aanschaf van (militair en security) materieel. De afgelopen jaren kregen diverse landen, met name die in Zuid- en Zuidoost-Europa daarnaast in totaal enkele honderden miljoenen euro's aan zogenaamde 'noodfinanciering' om grensbewaking en -controle te versterken.

Ook via de langlopende Europese on-

aan vluchtelingentragedie

Foto: Eunavfor Med

OPERATIE SOPHIA, LIBIË 2015

derzoeks- en ontwikkelingsprogramma's, de zogenaamde Framework Programs, gaat EU-geld naar projecten die zich richten op grensbewaking. Zulke projecten lopen uiteen van het ontwikkelen van nieuwe detectiemethoden tot de inzet van drones. Bedrijven als Airbus, Thales en Leonardo behoren hierbij tot de belangrijkste profiteurs.

Financiering voor security-onderzoek werd mede ingesteld door intensieve lobby vanuit de industrie. Ook op andere vlakken is de invloed van de industriële lobby merkbaar, die bijvoorbeeld al jaren geleden aandrong op het instellen van een Europese Grens- en Kustwacht, zoals die nu daadwerkelijk opgericht is. Goede contacten met Europese Commissarissen, beleidsambtenaren en Europarlementariërs spelen een belangrijke rol bij deze lobby. Men ontmoet elkaar het hele jaar door op bijvoorbeeld door de industrie georganiseerde conferenties, op internationale militaire en security-beurzen en bij speciale industrie- en demonstratiedagen van Frontex. Tekenend is dat de nieuwe Europese Grens- en Kustwacht als één van de eerste dingen de industrie uitnodigde om deel te nemen aan een bijeenkomst van het agentschap.

De waarde van de internationale grensbewakingsmarkt werd in 2015 op ongeveer 15 miljoen euro geschat. Volgens voorspellingen zal dit in 2022 al nagenoeg verdubbeld zijn. De verwachte groei op de Europese markt vormt hier een onderdeel van. Cynisch genoeg duiken de Europese wapengiganten Airbus, Leonardo en Thales ook weer op als grote spelers in deze markt, naast het Franse militaire bedrijf Safran en het Spaanse technologiebedrijf Indra. Ze leveren zowel 'traditionele' militaire goederen als helikopters en radar voor schepen als nieuwe technologieën op het gebied van surveillance, detectie en identificatie. Soms wordt dit gecombineerd in complete grensbewakingssystemen, zoals het SIVE-systeem dat Indra aan onder meer Spanje en Roemenië leverde.

Het Nederlandse onderzoeksinstituut TNO is belangrijk op de Europese onderzoeks- en ontwikkelingsmarkt, en behoort als zodanig ook tot de tien belangrijkste ontvangers van EU-onderzoeksgeld op het gebied van grensbewaking. Andere Nederlandse bedrijven spelen een bescheidener rol. De Zeeuwse scheepsbouwer Damen/De Schelde leverde diverse landen, waaronder Bulgarije, Roemenië en het Verenigd Koninkrijk, (patrouille)schepen voor grensbewaking. En zowel EASP (Schiphol) als Vigilance (Eindhoven) voerden in opdracht van Frontex surveillancevluchten uit boven de Middellandse Zee.

Het is al met al duidelijk dat de militaire en security-industrie de grote winnaar is bij de vluchtelingentragedie. Zij profiteert zowel van de redenen die mensen huis en haard doen verlaten, door eindeloos de brandstof voor gewapende conflicten en repressie te leveren, als van het tegenhouden van deze mensen aan of voor de Europese grenzen. De verliezers zijn de vluchtelingen, die van het begin tot het eind van hun vlucht met geweld geconfronteerd worden, opgejaagd worden, verdrinken in de Middellandse Zee, gedwongen worden in inhumane omstandigheden aan grenzen te bivakkeren en niet zelden in Europa opgesloten of gedeporteerd worden.

Mark Akkerman

Samen tegen de wapenlobby: het Europees Netwerk Tegen Wapenhandel

Sinds 1998 vinden actiegroepen en onderzoekers tegen wapenhandel uit Europa elkaar in het *European Network Against Arms Trade* (ENAAT)**. Het netwerk is informeel en kent geen vaste coördinator of lidmaatschap. Toch wordt intensief samengewerkt. Dat geeft aan hoe groot de inzet en de betrokkenheid van de deelnemers is. De meeste actieve ENAAT groepen zijn klein en onafhankelijk en hebben hooguit enkele betaalde medewerkers.**

Binnen de Europese Unie geldt een bindend Gemeenschappelijk Standpunt wapenexport dat bepaalt dat voor elke militaire export een vergunning moet worden aangevraagd. Die vergunning wordt vervolgens getoetst aan een aantal criteria, onder meer de mensenrechtensituatie in het land waar de wapens naar toe gaan, en of het risico bestaat dat de wapens een conflict verergeren. Dat klinkt heel mooi, maar de toetsing hoeft geen consequenties te hebben. Tenzij er sprake is van een wapenembargo mag altijd toch nog een exportvergunning worden afgegeven. Bovendien houden verschillende EU staten er ook eigen regels en beleid op na die weer heel anders kunnen zijn dan de EU richtlijnen; zolang ze maar niet direct in tegenspraak zijn, is dat toegestaan. Het wapenexportbeleid is uiteindelijk altijd nationaal beleid. Een aantal niet-EU landen, zoals Noorwegen, volgt ook de EU richtlijnen.

Foto: Federik Sadones

BRUSSEL, 16 NOVEMBER 2015. VREDESACTIVISTEN VERSTOREN EEN WAPENCONFERENTIE VAN DE EDA

Toch wordt het Brusselse niveau steeds belangrijker als het over wapenhandel gaat. Het Europees Parlement stemde vorige maand in met de financiering van een onderzoeksprogramma voor de ontwikkeling van nieuwe wapens. Nooit eerder ging er Europees geld rechtstreeks naar de wapenindustrie. En dat terwijl de EU al krap bij kas zit. De vraag of een sterke wapenindustrie de veiligheid van burgers wel een stap dichterbij brengt, wordt niet gesteld.

GESLOTEN DEUREN

Het plan voor subsidie aan de wapenindustrie is door de Europese Commissie achter gesloten deuren ontwikkeld. Een expertgroep die de Commissie adviseerde over het plan bestond voor de helft uit lobbyisten van de wapenindustrie. Volgens de Commissie is onderzoek naar wapens goed voor de werkgelegenheid en technologische ontwikkeling in Europa. Daarbij wordt het oude verhaal van de spin-off van stal gehaald: we zouden veel technologie danken aan de militaire industrie. Dat dit komt omdat de militaire industrie over onderzoeksbudgetten kan beschikken waar veel civiele onderzoekers alleen maar van kunnen dromen wordt daarbij niet vermeld. Bovendien is het spin-off verhaal al lang achterhaald: tegenwoordig vindt de technische vernieuwing plaats in de civiele sector, vooral op informaticagebied, en is er eerder sprake van 'spin-in'. En *last but not least*: als het gaat om de hoeveelheid banen kan men veel beter investeren in zorg en onderwijs, waar met minder geld meer mensen (meestal vrouwen) aan het werk kunnen dan in de wapentechnologie (toevallig? een typische mannensector).

Steun aan de Europese wapenindustrie wordt natuurlijk verwelkomd door de ijzervreters die dromen van een Europees leger, iets waar Groot-Brittannië altijd tegen was maar dat sinds de Brexit weer tot de mogelijkheden behoort. Deze droom van een Europees leger gaat veel verder dan een efficiëntere Europese samenwerking waarbij materieel van nationale krijgsmachten gedeeld wordt. Het is een droom van mensen die Europa een gezamenlijke buitenlandse en defensiepolitiek willen geven. Maar gezien de weerstand die de EU op dit moment oproept bij burgers is er voor een zo verregaande ontwikkeling nauwelijks democratisch draagvlak. De wapenindustrie ziet echter toch kans ervan te profiteren. Welke wapentechnologie gesubsidieerd zal worden is onbekend. Wie de eigendomsrechten zal opstrijken is evenzeer onduidelijk. Toch gaat het over een subsidieprogramma dat op termijn 3,5 miljard euro zou moeten omvatten.

Het *European Network Against Arms Trade* heeft actie gevoerd tegen deze financiering van de wapenindustrie en wist binnen enkele weken meer dan 60.000 handtekeningen op te halen uit heel de EU. Zonder veel hoop overigens om de maatregel te kunnen tegenhouden, maar met de hoop een uitbreiding van het EU budget voor wapens in de toekomst te kunnen voorkomen. Zonder de actie van het ENAAT zou niemand van de maatregel geweten hebben; nu is er in heel Europa over geschreven. Sinds kort heeft het ENAAT een medewerkster die zich primair op Brusselse zaken richt. Ook heel actief in Brussel is de Belgische groep Vredesactie. Zij organiseren acties bij het Europees Defensie Agentschap (EDA), dat in 2004 door de EU is opgericht met als opdracht het ondersteunen van de wapenindustrie. Het Europees Defensie Agentschap organiseerde de afgelopen vijf jaar tientallen ontmoetingsmomenten tussen politici en de wapenindustrie. Meestal zijn dit evenementen achter gesloten deuren, waar kritische stemmen niet welkom zijn. Samen met een kluwen aan netwerken, werkgroepen en adviesgroepen herhalen ze hun credo tot iedereen het gelooft: in onzekere tijden moet er meer geïnvesteerd worden in

Lees verder op pagina 31

Nederland steunt de bezetting en belegering van Palestina

De Israëlische premier Benjamin Netanyahu was in september op bezoek in Nederland. Met trots sprak Netanyahu over de "Israëlisering van Europa". Ook Nederland importeert veel militaire goederen en kennis uit Israël. Behalve dat het militariseren van onze samenleving geen oplossing zal brengen, is het zeer problematisch dat deze kennis is opgedaan door structurele Israëlische oorlogsmisdaden tegen het Palestijnse volk.

ACTIVISTEN BEZETTEN WAPENFABRIEK VLAKBIJ BIRMINGHAM (ENGELAND), 5 AUGUSTUS 2014

Foto: Londonpalestinianaction

Israël bezet al sinds 1967 illegaal de Westelijke Jordaanoever en drijft de mensen in Gaza tot wanhoop door belegering en bombardementen. Nederland ondersteunt de bezetting en de belegering op meerdere manieren.

Nederland levert een bijdrage aan de bezetting door de aankoop van militaire producten en diensten. De meest recente aanschaf zijn de '*combat proven*' Smart Vesten ter waarde van 135 miljoen euro. Deze soldaatuitrusting is een productie van het Frans-Nederlandse Thales samen met het Israëlische wapenbedrijf Elbit Systems. Hierin zijn onder meer communicatiesystemen verwerkt die zijn ontwikkeld op basis van gevechtssituaties van het Israëlische leger. Ook stroomt er Nederlands geld naar de Israëlische wapenindustrie via de import van diensten. *Elbit Systems of America*, een volle dochteronderneming van het Israëlische bedrijf Elbit, onderhoudt de Nederlandse F-16s en Apaches. Op de vliegbasis Woensdrecht heeft Elbit een eigen werkplaats voor onderhoud aan F-16-onderdelen. In de toekomst zal Elbit in Woensdrecht ook onderhoud verzorgen voor de F-35 (JSF). Samenwerking met Israëlische wapenproducenten is, in welke vorm dan ook, onwenselijk omdat de expertise grotendeels is opgebouwd in militaire acties tegen Palestijnen tijdens de jarenlange illegale bezetting. Samenwerking houdt het systeem in stand en geeft de ruimte om nieuwe producten te ontwikkelingen, die vervolgens weer ingezet kunnen worden tegen Palestijnen.

Daarnaast blijkt dat ondanks het 'zeer restrictieve' wapenexportbeleid er wel degelijk goederen vanuit Nederland in Israël belanden die voor militair gebruik zijn. Vooral voor *dual-use* goederen, goederen met zowel een civiele als militaire toepassing, blijkt de grens niet gesloten. Onder meer wordt nachtzichtapparatuur geleverd die kan worden ingezet in de bezette Westelijke Jordaanoever of in Gaza. Tevens is er veel onduidelijkheid rond de export van in Nederland geproduceerde onderdelen van wapensystemen. Nederland heeft geen enkele garantie dat geproduceerde onderdelen die aan de Verenigde Staten geleverd worden niet in Israëlische F-16's, F-35's, Apaches en Hellfire raketten worden ingebouwd. F-16's, F-35's, Apaches en Hellfire raketten worden veelvuldig ingezet door Israël bij beschietingen en bombardementen in Gaza en de Westbank. Ook belandt veel geld voor onderzoek en ontwikkeling bij wapenproducenten via Europese 'innovatieprogramma's'.

SAMENWERKING

De betrekkingen tussen Nederland en Israël op militaire gebied zijn goed. Nederland ondersteunt de Israëlische misdaden financieel en moreel door actieve militaire samenwerking. De Nederlandse minister van defensie Hennis en haar toenmalige ambtgenoot Ya'alon ondertekenden in 2014 een verklaring waarin zij zich uitspraken voor verdere militaire samenwerking. Zo maakt het Nederlandse Korps Commandotroepen gebruik van trainingsfaciliteiten in Israël. Daarnaast is er intensieve uitwisseling van kennis op het gebied van drones, geïmproviseerde explosieven en cybertechnologie.

Nederland moet alle militaire samenwerking en kennisuitwisseling met Israël beëindigen. Het is niet mogelijk om je als regering uit te spreken tegen de bezetting en tegelijkertijd te pleiten voor het aanhalen van de militaire banden met Israël. Steun aan het Israëlische leger en de militaire industrie staat gelijk aan het steunen van de bezetting, omdat ze de pilaren zijn die de bezetting dragen. De bezetting en de militaire 'oplossingen' leiden enkel tot meer geweld en zijn zowel nadelig voor Palestijnen als Israëli. We moeten op zoek naar oplossingen waarvan niet alleen de militaire industrie maar iedereen profiteert.

Stop Wapenhandel

Cartoon: Paresh Nath

Militarisering van binnenlandse veiligheid

Begin dit jaar kondigde de politie aan dat agenten die patrouilleren op openbare plekken met mitrailleurs uitgerust kunnen gaan worden. Na de aanslagen in Brussel van afgelopen maart verschenen op diverse stations inderdaad surveillerende agenten met machinegeweren. Een toonbeeld van het vervagen van de scheidslijnen tussen militaire en politionele inzet op veiligheidsgebied.

Dit is een trend die zich enerzijds kenmerkt door meer inzet van militairen voor binnenlandse veiligheid en anderzijds door het militariseren van de politie, bijvoorbeeld door de inzet van militaire middelen, en het vaker inhuren van private militaire en security-bedrijven. Door dit alles wordt een groeiende security-markt gecreëerd, waar de militaire industrie zich enthousiast op heeft gestort.

In diverse andere Westerse landen neemt het fenomeen van militarisering van binnenlandse veiligheid veel ernstiger vormen aan. In de Verenigde Staten is het geen uitzonderlijk beeld dat zwaarbewapende politie in camouflagekleding met pantservoertuigen door de straten trekt, zoals in de nasleep van de racistische politiemoord op Michael Brown in Ferguson in de zomer van 2014. In diezelfde periode verscheen het boek 'The Rise of the Warrior Cop' van journalist Radley Balko. Hij analyseert hierin de militarisering van het politieoptreden in de VS sinds de jaren zestig, dat onder meer gevoed wordt doordat steeds meer militaire middelen voorhanden komen. Dit zou ertoe bijdragen dat ook de manier van denken in politieoptreden steeds meer gelijkenis gaat vertonen met die op militaire slagvelden. Denk hierbij ook aan terminologie als de *war on drugs*.

CONTROLE OVER DE BEVOLKING

De wapenindustrie vaart er wel bij. In de nasleep van de aanslagen in New York en Washington van 11 september 2001 groeide de markt voor binnenlandse vei-

ligheid met een enorm tempo. Grote wapenbedrijven stampten nieuwe security-afdelingen uit de grond en promootten de een na de andere 'oplossing' voor al dan niet bestaande problemen. Daarnaast staken nieuwe gespecialiseerde bedrijfjes de kop op.

Waar de ontwikkelingen na september 2001 begonnen met inzet van militaire middelen in het kader van de binnenlandse 'oorlog tegen terrorisme', breidden deze zich allengs uit tot een discours waarin autoriteiten steeds meer controle over de bevolking probeerden uit te oefenen, met name over degenen die niet netjes in het gareel liepen. Omstreden wetgeving als de Amerikaanse Patriot Act of het Kaderbesluit Terrorismebestrijding van de EU passen naadloos in deze ontwikkelingen. In dit kader wordt bijvoorbeeld steeds meer informatie opgeslagen over mensen en worden informatiestromen (zoals telefoon- en internetverkeer) gemonitord en bewaard. De militaire industrie speelt hierop in en breidt daarbij haar werkgebied uit tot zaken als biometrische identificatie en onderscheppingstechnologie.

Ook het volgen en beïnvloeden van fysieke bewegingen van individuele of groepen mensen is een onderdeel van dit geheel. Camerasurveillance, inclusief (voorspellende) analyse van beelden, inzet van drones en het gebruik maken van middelen voor *crowd control* zijn hier voorbeelden van. Dit zijn wederom toepassingen waar ook de wapenindustrie zich de afgelopen jaren op is gaan toeleggen. Hetzelfde geldt voor de ontwikkeling van niet-dodelijke wapens, zoals elektroshockwapens als *tasers*.

INTERNE EN EXTERNE VEILIGHEID

De vervaging van scheidslijnen tussen militaire en civiele veiligheid is ook terug te zien bij industriële wapenbeurzen. 'Veiligheid' is uitgegroeid tot een belangrijk deel van grote traditionele wapenbeurzen en heeft daarnaast een toenemend aantal eigen specifieke beurzen, waar veel wapenbedrijven ook weer opduiken, in het leven geroepen. Amerikaanse, Britse en Israëlische bedrijven lopen voorop in deze *homeland security*-markt. Nederlandse bedrijven spelen een bescheidener rol, al zijn TNO en Fox-It grote spelers op de internationale markt op het gebied van onderzoek en ontwikkeling van security-toepassingen respectievelijk *cyber security*.

De militarisering van veiligheid zet mensenrechten en privacy onder druk. Onderzoek wees uit dat sinds september 2001 de mensenrechten in Westerse landen systematisch vaker zijn geschonden, veelal met een beroep op de noodzakelijkheid met het oog op veiligheid. Mensenrechten- en burgerrechtenorganisaties maken zich ernstige zorgen over deze ontwikkelingen. Het European Civil Liberties Network waarschuwde al in 2009: "De EU bevindt zich middenin een paradigmaverschuiving met betrekking tot de manier waarop Europa en de wereld daarbuiten worden beveiligd. Dit is het gevolg van een aantal onderling samenhangende historische trends, waaronder de geleidelijke vervaging van de grenzen tussen politioneel en militair optreden en die tussen interne en externe veiligheid, de wijdverspreide toepassing van surveillancetechnologieën en de ontwikkeling van een security-industrieel complex, de economische motor voor deze ontwikkelingen. [...] Het resultaat is een toenemende security-militaristische benadering van op lange termijn spelende sociale en economische problemen."

'Veiligheid' is uitgegroeid tot een belangrijk deel van grote traditionele wapenbeurzen [...]

Er zou veel kritischer gekeken moeten worden naar wiens belang er gediend wordt met de inzet van steeds meer (militaire) middelen voor veiligheid; dat van de samenleving of dat van de beveiligings- en wapenindustrie. Is het middel niet vaak erger dan de (imaginaire) kwaal?

Mark Akkerman

Samen tegen de wapenlobby

Vervolg van pagina 28

defensie en daarvoor is een sterke wapenindustrie nodig.

Het EDA zal een prominente rol krijgen in het beheer van de toekomstige onderzoeksprojecten. Het zal in samenspraak met de lidstaten bepalen welke wapentechnologie in aanmerking komt voor subsidies en het zal de experts selecteren – naar verwachting uit de wapenindustrie – die de resultaten van het onderzoek beoordelen.

CONTROLE

Een andere mede door EDA en de Commissie uitgewerkte maatregel is het openen van de EU binnenmarkt voor wapens. Voor handel binnen de Europese Unie worden algemene vergunningen afgegeven, zodat nationale exportoverzichten – die elk jaar, zij het veel te laat en onvolledig, door de Europese Commissie gepubliceerd worden – lang niet meer alle gegevens weergeven. Controle, en dan vooral controle door een kritisch parlement, wordt daardoor bemoeilijkt, en export wordt makkelijker. Lange tijd werd wapenhandel uitgezonderd van de vrije EU binnenmarkt, en terecht natuurlijk. Wapens zijn geen gewoon economisch goed en al zeker geen product dat vrij verhandelbaar moet zijn. Maar de Commissie doet steeds vaker alsof dat wel zo is, alsof wapens er zijn voor werkgelegenheidsbeleid en industriepolitiek. Het is dan ook de Commissaris voor Interne Markt, Industrie en Ondernemerschap, Bienkowska, die voorop loopt bij het stimuleren van de Europese wapenindustrie.

Europese samenwerking tussen actiegroepen van burgers uit verschillende lidstaten moet democratisch tegenwicht geven aan de lobby van de wapenindustrie in hoofdsteden en in Brussel. Binnen het ENAAT wordt vanaf de basis gewerkt aan kritische controle op wapenhandel en wapenindustrie.

Wendela de Vries

met dank aan Vredesactie (België)

Activisten tegen wapenhandel

Foto: Floor Mertens

Lisa de Leeuw,

STUDENTE SOCIOLOGIE IN GRONINGEN

"Ik zit in het landelijk bestuur van de jongerenorganisatie van de SP: ROOD. Wij zijn vanuit ROOD de actiebeweging 'Niet in mijn naam' gestart toen Nederland bombardeerde in Syrië en Irak. We doen vooral ludieke acties in het land. Zo zijn we *undercover* geweest op een wapenbeurs in Amsterdam, waar we met geheime camera's hebben gesproken met de bedrijven en daar achteraf een filmpje van hebben gemaakt. De wapenindustrie is mede verantwoordelijk voor de eindeloze conflicten in het Midden-Oosten. Ook hebben we met *banners* bij de eerste landing van een JSF-gevechtsvliegtuig in Nederland gestaan, want dat peperdure gevechtsvliegtuig is ook niet in onze naam! En we hebben kaarsjes aangestoken op het Binnenhof voor de burgerslachtoffers die zijn gevallen door Nederlandse bommen in Syrië en Irak. Onze beweging bestaat uit vooral jonge mensen die een vuist maken tegen oorlog en de wapenindustrie. Iedereen is welkom! Like vooral onze Facebook pagina 'Niet in mijn naam'."

Bram Vranken,

VREDESACTIE BELGIË

"Op 10 november verzamelden wapenhandelaars en politici in Brussel zich achter gesloten deuren voor hun jaarlijks rondje lobbyen. Meer dan honderd vredesactivisten kwamen in de vroege uurtjes bijeen. Het doel van de actie was ambitieus: zorgen dat de conferentie niet ongestoord kon doorgaan.

"Een perfecte timing zorgde ervoor dat om kwart voor tien stipt tientallen vredesactivisten toestroomden in hartje Brussel. De politie had het gebouw van de conferentie hermetisch afgesloten, behalve hier en daar een opening voor de wapenhandelaars en politici. Kleine groepjes blokkeerden de toegangen, strooide met glitters op de gesteven uniformen van militairen en spanden linten. Groepjes lobbyisten stoven van hot naar her op zoek naar een ingang. Wapenhandelaars en politici moesten zich op bepaalde momenten letterlijk een weg naar binnen wurmen.

Foto: Vredesactie

"Wapenhandelaars en politici konden niet ongestoord vergaderen achter gesloten deuren. Onze oproep aan de Europarlementsleden was duidelijk: 'Geef geen geld aan de wapenindustrie voor het ontwikkelen van nieuwe wapens!'"

Foto: Majda Slámová

Hana Svačinková,

BRNO, TJECHIË.

"Ik werk voor NESEHNUTI, een organisatie die zich onder meer bezig houdt met vrouwenrechten, migrantenrechten, en antimilitarisme. Ik ben coördinator van de antimilitaristische groep binnen onze organisatie. Sinds 1997 vindt elk twee jaar in Brno de IDET wapenbeurs plaats, de International Defence and Security Technologies Fair. Het is een van de grootste wapenbeurzen in Centraal en Oost Europa en het paradepaardje van de Tsjechische wapenindustrie.

"Vorig jaar stonden we voor de ingang van de wapenbeurs verkleed als De Dood. We hebben ook een *die-in* gehouden op het centrale plein van Brno. We konden vrij makkelijk bij de beurs binnenkomen en liepen rond met T-shirts met de vraag: 'Hoeveel mensen kan dit doden?' We zijn nu al aan het nadenken over een actie voor volgend jaar.

"Meer dan de helft van de Tsjechische wapenexport gaat naar landen die op de Freedom House Index staan aangemerkt als 'onvrij' of 'gedeeltelijk vrij'."

Foto: Martin Broek

Foto: Martin Broek

Tanja IJzer

"Sinds de jaren '80 doe ik regelmatig mee aan anti-militaristisch en anti-nucleair protest. Ik zit ook in het bestuur van Stop Wapenhandel. Deze foto is gemaakt tijdens de jaarlijkse Airbus aandeelhoudersvergadering, voorjaar 2014 in Amsterdam. Airbus maakt zowel civiele als militaire producten, ook voor nucleaire wapens. We protesteerden met ongeveer 100 mensen, we waren erg zichtbaar aanwezig en kregen veel media-aandacht. Met twee anderen had ik een aandeel in het bedrijf gekocht, daarmee moesten ze ons toelaten tot de vergadering. Als aandeelhouder hadden we spreekrecht en konden we vragen stellen over het beleid van het bedrijf. Zo drong ons protest direct door tot de bestuurstop."

Sarah,

CAMPAIGN AGAINST ARMS TRADE (CAAT) GROOT-BRITTANNIË

"Op Farnborough International, een grote internationale wapenbeurs in Londen, heb ik met een groep vrouwen de stand overgenomen van de BAE Systems Eurofighter Typhoon. We wilden aandacht

Foto: CAAT

vragen voor het gebruik van dit gevechtsvliegtuig bij Saoedische aanvallen op Jemen, die in strijd zijn met de internationale mensenrechten. De Britse regering gaat maar door met het verkopen van wapens aan Saoedi-Arabië. De Farnborough wapenbeurs is de plek waar het gebeurt, waar dit soort wapens worden aangeprezen en aan de man gebracht. Onze regering breekt zelfs zijn eigen exportregels om wapens aan de Saoedi's te verkopen. Wij voelden ons gedwongen om tot actie over te gaan."

Sjors Beenker

"De Amsterdamse Vredeswacht stond 25 jaar op het Beursplein tegen handel in aandelen van wapenproducenten. We deelden flyers uit in zes talen. Daarin vergeleken we de jaarlijkse mondiale militaire uitgaven ten bedrage van 1.700.000.000.000 dollar met uitgaven aan ontwikkelingssamenwerking. Democratieën kunnen die budgetten omwisselen en zo 30 maal meer uitgeven aan verbeteren van levenskwaliteit dan aan vernietiging!

"Met de Franciscaanse Vredeswacht volg ik ITEC, een jaarlijkse beurs voor militaire simulatietechnologie. De burgemeester van Amsterdam sprak naar aanleiding van ITEC in 2005 zijn ongenoegen uit over wapenbeurzen in zijn stad. Ook de burgemeester van Keulen wil sinds 2014 de ITEC niet meer. In 2017 wil ITEC naar Ahoy, wij bereiden actie voor met het doel dat ook Rotterdam de ITEC zal verbannen. We willen spandoeken en vredesvlaggen tonen, flyers uitdelen en gesprekken aangaan met 2.500 officieren, defensieambtenaren, wapenproducenten en bezoekers aan andere beurzen. Weest allen welkom om mee te protesteren van 16 tot 18 mei 2017!"

Foto: Stop Wapenhandel

Wapenexport voor de rechter

In verschillende Europese landen proberen vredesgroepen wapenhandel voor de rechter aan te vechten. In Groot-Brittannië heeft de *Campaign Against Arms Trade* (CAAT) een zaak aangespannen tegen de regering in verband met wapenexport naar Saoedi-Arabië. In Italië is de export van bommen en munitie, gemaakt in een vestiging van het Duitse Rheinmetall op Sicilië en eveneens bestemd voor Saoedi-Arabië, voor de rechter gebracht

Interessant is dat de Italiaanse regering vindt dat Duitsland verantwoordelijk is voor de bommen terwijl Duitsland juist naar Italië verwijst. Gelukkig is de Italiaanse rechter bereid gebleken de zaak op te pakken. In Frankrijk is een zaak aangespannen namens een Palestijnse familie die in 2014 drie kleine kinderen verloor toen het Israëlische leger een raket afvuurde op hun huis. De raket was geleverd door een Frans bedrijf.

n Nederland is het *Public Interest Litigation Project* (PILP – strategisch procederen voor een publiek belang; een project van het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM)), samen met Stop Wapenhandel en Pax een procedure begonnen tegen de verstrekking van een wapenexportvergunning door de Nederlandse regering. Het betreft export van militair materieel naar Egypte ter waarde van meer dan 34 miljoen euro. Voor elke wapenexport moet door de overheid een vergunning worden afgegeven. De richtlijnen van de EU voor wapenexport en ook het VN-wapenexportverdrag spelen hierbij een rol. De procedure zou in theorie rekening moeten houden met conflictsituaties en mensenrechtenschendingen, maar het is de vraag of dat in de praktijk altijd gebeurt. Volgens PILP-NJCM, Pax en Stop Wapenhandel had de vergunning naar Egypte niet verleend mogen worden: de regering heeft niet of onvoldoende naar de mensenrechten gekeken en de vergunning gaat voorbij aan de betrokkenheid van Egypte bij de oorlog in Jemen. Daarom hebben de drie organisaties bij de regering bezwaar tegen de vergunningsverstrekking ingediend.

Wapenbedrijven kunnen bezwaar maken als hun een vergunning is geweigerd, dus waarom zouden vredes- en mensenrechtengroepen geen bezwaar maken als een vergunning wordt verleend? Ook is een verzoek tot intrekking van de exportvergunning gedaan. De regering heeft op 1 juni 2016 het bezwaar en het verzoek tot intrekking behandeld en de drie organisaties niet ontvankelijk verklaard.

De organisaties zijn daarop een procedure begonnen bij de bestuursrechter en hebben tevens om een voorlopige voorziening gevraagd om de vergunning te schorsen en zo de levering van de wapens te bevriezen totdat er een besluit genomen is over de gang van zaken.

TEAM, SUPPORTERS EN ADVOCAAT JELLE KLAAS VOOR DE RECHTBANK IN HAARLEM

De bestuursrechter in Haarlem heeft nu echter besloten dat de belangenorganisaties een vergunning inderdaad niet mogen aanvechten, omdat zij volgens de Douanewet van de EU niet "rechtstreeks en individueel geraakt worden" door de levering. In een eerdere, civiele procedure zijn Pax en Stop Wapenhandel juist naar de bestuursrechter doorverwezen. Maar volgens de rechtbank heeft de regering bij de invoering van de EU Douanewet in 2014 de Nederlandse wet buiten werking gesteld. Waar voorheen belangenorganisaties wel toegang tot het recht hadden, kunnen nu alleen wapenbedrijven zelf een vergunning aanvechten.

PILP-NJCM, Pax en Stop Wapenhandel zijn het daar niet mee eens. De organisaties vinden dat het mogelijk moet zijn om een juridische discussie aan te gaan wanneer de Nederlandse staat besluit dat wapens geleverd mogen worden en de mensenrechten in het geding zijn. Zij vinden dat zij wel degelijk als belanghebbenden dienen te worden aangemerkt. Daarom is hoger beroep aangetekend. Het hoger beroep dient voor het Hof op 2 december.

Wendela de Vries

Bron: PILP-NJCM

De lange weg naar transparantie in de wapenhandel

Om in actie te kunnen komen tegen ongewenste wapenexporten, zul je eerst in actie moeten komen om überhaupt informatie over die wapenexporten te krijgen. Een jarenlange, maar succesvolle strijd om transparantie.

In juli publiceerde de Nederlandse regering haar jaarlijkse rapport over wapenexport. We zijn geneigd om te denken dat dit soort transparantie binnen de EU normaal is, maar twintig jaar geleden bestond er helemaal geen openbare regeringsinformatie over wapenexporten. De meeste gegevens waren geheim; tot 1998 waren er in Nederland alleen totaalcijfers beschikbaar, onderverdeeld in export naar NAVO-landen en naar niet-NAVO-landen. Maar sinds eind jaren negentig is de transparantie over wapenexporten veel groter geworden. In 1997 lekte een vertrouwelijke lijst met bestemmingen van Nederlandse wapenexporten uit naar de pers. In 1998 werd voor het eerst een rapport over de wapenexporten van 1997 officieel gepubliceerd, daarmee werd een grote stap vooruit gedaan naar grotere transparantie. Sindsdien heeft de Nederlandse regering een succesvolle inhaaloperatie uitgevoerd; de informatie door de Nederlandse regering over wapenexporten is één van de meest transparante ter wereld.

Een verdere stap vooruit volgde na een verzoek op basis van de Wet Openbaar Bestuur door Stop Wapenhandel en het VPRO-radioprogramma Argos, die vroegen om alle regeringsdocumenten betreffende wapenhandel. Dit verzoek werd beantwoord met uitgebreide informatie over afzonderlijke militaire vergunningen in de jaren negentig, zij het zonder gegevens over specifieke types en bedrijven. Het was veel meer informatie dan zelfs ooit was gegeven aan Kamerleden. Als reactie vroegen de parlementsleden hetzelfde niveau van informatie. Dit alles droeg er ongetwijfeld toe bij om de regering te overtuigen dat transparantie op het gebied van wapenexport geen bedreiging vormde voor de handel. Ook kwam er meer speelruimte door de grotere openheid na het einde van de Koude Oorlog. In 2004 werd een eerste rapport met individuele vergunningen voor een bepaalde maand gepubliceerd met een beschrijving, type vergunning, land van oorsprong, eindbestemming en geldswaarde. Het systeem van maandrapporten wordt nu ook gebruikt voor producten met zowel civiel als militair gebruik en doorvoer. Alles is te vinden op de websites van de regering en Stop Wapenhandel.

Het meest recente jaarrapport, van juli 2016, bevat een bladzijde over exporten die zijn geweigerd. Dit zijn verzoeken om wapens te mogen exporteren, die zijn geweigerd door de Nederlandse regering. Opmerkelijk is dat acht van de 13 tegengehouden leveranties bestemmingen hadden op het Arabisch schiereiland; de Verenigde Arabische Emiraten, Qatar en Saoedi-Arabië. Veel weigeringen zijn gebaseerd op criterium 2 van de Gemeenschappelijke Positie van de EU over wapenexport; de eerbiediging van de mensenrechten in het land van eindbestemming en de eerbiediging door dat land van het internationale humanitaire recht. Een aantal weigeringen worden gemotiveerd met criterium 4: het handhaven van regionale vrede, veiligheid en stabiliteit. De publicatie van deze weigeringen is gedetailleerd en informatief.

Ondanks de enorme toename aan transparantie van de kant van de regering is zelfs over grote exporten nog niet alle informatie beschikbaar. Bij grotere orders voor onderdelen zijn nog steeds andere bronnen nodig om de Nederlandse wapenexportpolitiek te begrijpen. Wat werd er bijvoorbeeld in 2015 geëxporteerd naar Venezuela ter waarde van 20 miljoen euro? Volgens de database van het Zweedse instituut SIPRI zouden de leveranties aan Venezuela apparatuur voor vuurregeling of zoekradars voor grote patrouillevaartuigen kunnen betreffen of zelfs technologie of kennis om zelf die schepen te kunnen bouwen. Maar om dat zeker te weten is informatie van de regering nodig.

Martin Broek

Dit artikel is gebaseerd op een langere blog van Martin Broek in augustus 2016 op de website van Stop Wapenhandel (Engels) – www.stopwapenhandel.org/node/1939

DOOR NEDERLAND GEWEIGERDE EXPORTVERGUNNINGEN IN 2015

Land van bestemming	Omschrijving	Eindgebruiker	Reden voor weigering
India	Lithium batterijen voor artillerie	*Landmacht en special forces*	4
Venezuela (transit)	Munitieonderdelen	*Onbekend*	2,3,7
Thailand	Onderdelen voor trainer en simulator M109 houwitser	*Landmacht*	4
Verenigde Emiraten	Schakels patroonbanden 30 mm	*Landmacht*	4
Verenigde Emiraten	Banden voor F-16	*Luchtmacht*	2
Saoedi-Arabië	Banden voor F-15	*Luchtmacht*	2
Zuid-Afrika	Beeldversterker voor kijker t.b.v. doelbepaling	*Onbekend*	7
Oekraïne	Beeldversterker voor nachtkijker op pantserwagens	*Ministeries van Defensie en Binnenlandse Zaken*	3, 4
Qatar	Onderdelen voor PzH-2000 pantserhouwitsers	*Strijdkrachten*	2
Saoedi-Arabië (transit)	Onderdelen raketten voor Cougar helikopters	*Luchtmacht*	2
Verenigde Emiraten (transit)	Batterijen voor drones	*Presidentiële Garde*	2

Criteria:
1. Internationale verplichtingen EU-landen (sancties)
2. Mensenrechten
3. Interne conflicten
4. Regionale stabiliteit
5. Nationale veiligheid EU-lidstaten en partners
6. Terrorisme en eerbiediging internationaal recht
7. Gevaar voor ongewenste wijziging van eindbestemming
8. Draagkracht van het ontvangende land

Stop Wapenhandel klein maar effectief

Muis tegen olifant

Foto: Paul Dijkstra

Als je in het veilige Nederland woont, lijkt oorlog ver weg. Oorlog is iets van 1940-1945 of het Midden-Oosten en Afrika. Maar schijn bedriegt, Nederland is nog steeds bij oorlog betrokken. Ons land staat in de top tien van wapenexporterende landen.

Eind jaren tachtig is een groep mensen onderzoek gaan doen en actie gaan voeren tegen wapenhandel en wapenindustrie. Omdat het onze verantwoordelijkheid is. Wij, in de wapenexporterende landen, kunnen die handel stoppen. Mensen in een oorlogsgebied, of in een land met een onderdrukkend regime, hebben daar zelf meestal weinig mogelijkheid toe.

De eerste acties richtten zich tegen export naar Iran en Irak, die met elkaar in oorlog waren en beiden hun wapens in Europa kochten. Aan die acties deden veel vluchtelingen uit Iran mee. Daarna hebben we, samen met de Indonesische oposisi, actie gevoerd tegen verkopen aan dictator Suharto. We begonnen contacten te leggen met Kamerleden en journalisten en met actievoerders uit andere Europese landen.

Foto: Wendela de Vries

BEGINNEN MET ONDERZOEK

Intussen hebben we een kleine maar zeer deskundige organisatie opgezet. We hebben nauwelijks budget maar we doen gewoon heel veel zelf. En we hebben een betrokken bestuur en behulpzame vrijwilligers. Bovendien; we boeken resultaat, al gaat het met heel kleine stapjes. Er is nu meer controle en meer openheid dan 25 jaar geleden. En dat is niet vanzelf gekomen.

Acties van Stop Wapenhandel beginnen met onderzoek. Bijna alle informatie komt uit openbare bronnen, maar je moet wel weten waar je zoeken moet. Het komt ook voor dat een beroep wordt gedaan op de Wet Openbaarheid Bestuur, om (soms gedeeltelijk onleesbaar gemaakte) overheidsdocumenten te bekijken. Ook de militaire pers is een interessante bron van informatie over welke wapens worden aangeboden, voor welk soort oorlog, wie interesse heeft en wie wil financieren. En we kijken naar Nederlandse aankopen, als we denken dat die vooral worden gedaan om 'onze' wapenindustrie te steunen, zoals bij de plannen om nieuwe onderzeeërs aan te schaffen.

Alle informatie wordt door Stop Wapenhandel openbaar gemaakt op de website en via sociale media. Soms pikken journalisten het op en volgt een publicatie of uitzending, soms willen parlementariërs ermee aan de slag. En soms besluiten we een actie te organiseren. Als het kan werkt Stop Wapenhandel graag samen met anderen, want draagvlak en ook frisse nieuwe input zijn belangrijk. We vergeten wel eens hoe ingewikkeld het onderwerp is omdat we er zelf al zo lang aan werken.

KANS OP GEWELD

We richten ons vooral tegen wapenhandel met gebieden in oorlog, met repressieve regimes en met heel arme (schulden-)landen. Is Stop Wapenhandel tegen alle wapenhandel? Nee hoor, we zijn niet tegen wapenhandel die bijdraagt aan vrede en veiligheid. Maar die zien we bijna nooit....

De beschikbaarheid van wapens maakt de kans op geweld groter. Een land dat geld uitgeeft aan wapenaankopen, geeft het niet uit aan duurzame oplossingen voor conflicten; hooguit worden de machtsverhoudingen ermee verschoven. Soms kan dat nuttig zijn, maar meestal betekent het dat andere opties uit beeld verdwijnen. Goed onderwijs, duurzame economische ontwikkeling en een eerlijke verdeling van macht en welvaart dragen meer bij aan vrede en veiligheid dan wapens.

Tot vorig jaar kreeg Stop Wapenhandel een kleine basissubsidie van OxfamNovib maar die is wegbezuinigd. We draaien nu helemaal op particuliere giften en kleine fondsen. Stop Wapenhandel krijgt geen structurele subsidie en geen overheidsgeld.

Stop Wapenhandel

Onafhankelijk vredeswerk heeft onafhankelijke financiering nodig. Steun ons op rekening NL11 TRIO 0390 4073 80 t.n.v. Stop Wapenhandel, Amsterdam. Alle beetjes helpen.

KORTE BERICHTEN

Demonstratie

Meer dan honderd vredesactivisten blokkeerden 10 november de toegang tot de jaarlijkse conferentie van het Europees defensie agentschap (EDA). Op deze conferentie vergaderden wapenhandelaars, lobbyisten van de wapenindustrie en politici achter gesloten deuren. Het was één van die typische lobbyevenementen tussen overheid en wapenindustrie in een proces van sluipende besluitvorming.

Alternatieve herdenking

Op 13 november organiseerde de Britse vredesorganisatie Peace Pledge Union een alternatieve herdenking van het einde van de Eerste Wereldoorlog. Daarbij stelde zij de hypocrisie aan de kaak van Britse leiders die de slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog betreuren, terwijl er in Jemen dagelijks slachtoffers vallen door wapens van Brits fabricaat.

Penning voor Omslag

Aan het team van Omslag Werkplaats voor Duurzame Ontwikkeling in Eindhoven is de Ferdinand Domela Nieuwenhuis-penning toegekend. Het Ferdinand Domela Nieuwenhuis Fonds reikt de penning ieder jaar uit aan een persoon of instelling die zich inzet voor een vrije en rechtvaardige samenleving. Het Omslag-team is zeer verheugd over deze toekenning en met de motivering die daaraan ten grondslag ligt: "omdat Omslag immers al jaren van onderop werkt aan veranderingsprocessen tussen mens en natuur."

Ondernemen in conflictgebieden

Nieuw onderzoek van Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen toont dat multinationale ondernemingen die in conflictgebieden werken, vaak niet goed weten om te gaan met conflictsituaties. Hierdoor lopen bedrijven het risico bij te dragen aan mensenrechtenschendingen en nieuwe conflicten aan te wakkeren.

Het gaat om onderzoek naar mijn- en landbouwindustrieën en hun impact op mensenrechten in vijf landen: Colombia, Democratische Republiek Congo, Liberia, Sierra Leone en Zuid-Soedan. Talloos zijn de voorbeelden van mensenrechtenschending waar deze bedrijven een rol in hebben gespeeld.

Militarisme in opmars

De Duitse minister van defensie Ursula Von der Leyen schreef in een opiniestuk dat een gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid nodig is dat zich concentreert op het stabiliseren van Afrika en het Midden-Oosten, om er zo voor te zorgen dat er minder vluchtelingen naar Europa trekken. Dat betekent dat Europa meer verantwoordelijkheid moet nemen en de defensiebudgetten moet optrekken, aldus de minister, daarin gretig gesteund door de Europese politieke en militaire elite en de oorlogsindustrie.

Koude Oorlog

Aan de vooravond van het Kamerdebat over de uitslag van het Oekraïnereferendum heeft het Centrum voor Geopolitiek, dat onder de noemer *Oorlog is geen Oplossing* een campagne tegen het associatieverdrag voerde, zich tot de Tweede Kamer gewend met de oproep om het verdrag niet te ratificeren en al doende de ontwikkeling van de nieuwe Koude Oorlog te vertragen of zelfs om te buigen.

Boemerang

Na de vele gesprekken en discussieronden om tot een afgewogen uitgave van een hedendaagse samenspraak met Erasmus te komen, kon het Huis van Erasmus het boek *De boemerang van oorlog en geweld* presenteren.

In het boek met de ondertitel *Een hedendaagse samenspraak rond Erasmus' visie op oorlog en vrede* wordt de tekst van Erasmus geconfronteerd met hedendaagse teksten uit literatuur en media. Verder zijn bijdragen van betrokken medestanders, waaronder enkele wetenschappers, een oud-diplomaat en kunstenaars, opgenomen. Het boek is rijk geïllustreerd met afbeeldingen van Woldhek, Goya, Masereel en Käthe Kollwitz, aangevuld met recente tekeningen van schoolkinderen.

Het boek is voor 12,50 te bestellen via boemerang@huisvanerasmus.nl .

VD AMOK lid WRI

Recent zijn 4 organisaties tot War Resisters' International toegetreden als geassocieerd lid. Onder hen de Nederlandse antimilitaristische organisatie VD AMOK, die zich vooral met onderzoek bezig houdt. De WRI is een wereldwijd netwerk van pacifistische en antimilitaristische organisaties. Volledig lid (sectie) is in Nederland Vredesbeweging Pais.

Verbod kernwapens

De wereld gaat een belangrijke stap maken met een verbod op de gevaarlijkste massavernietigingswapens: kernwapens. Op 24 oktober besloot de VN met overweldigende meerderheid om in 2017 te onderhandelen over een internationaal kernwapenverbod. Een historische doorbraak waar de vredesbeweging zich jarenlang sterk voor heeft gemaakt. Nederland onthield zich van stemming. De andere NAVO-landen stemden tegen.

Burgerdoden Syrië

Er wordt enorm veel gepubliceerd over de verschrikkelijke bombardementen in Syrië, waarbij veel burgerdoden vallen. Is het terecht dat hierbij alleen naar Rusland en de Syrische regering gewezen wordt? De organisatie Airwars houdt al langere tijd de burgerslachtoffers bij die door de coalitie gemaakt worden. Wat korter doen ze hetzelfde voor Rusland.

Zij komen op 1.612 tot 2.437 burgers die gedood zijn in bombardementen

door de coalitie in de periode van augustus 2014 tot en met september 2016. Voor Rusland zijn deze aantallen 6.407 tot 8.164 in de veel kortere periode van oktober 2015 tot en met september 2016.

Conclusie is dus dat Rusland veel meer burgerslachtoffers maakt dan de coalitie, maar dat het aantal dat de coalitie maakt ook aanzienlijk is. Er is dus alle reden om ook tegen de bombardementen van de coalitie te protesteren.

Verarmd uranium

De VS heeft bij het gebruik van verarmd uranium in Irak in 2003 zijn eigen militaire richtlijnen genegeerd. Het land vuurde deze munitie af in veel meer stedelijke gebieden dan zij in eerste instantie toegaf. Dat blijkt uit een rapport, op basis van recent vrijgegeven informatie over het gebruik van deze munitie. Bovendien groeit de vrees dat de VS verarmd uranium heeft gebruikt in Syrië.

Vredesboot Gaza

Het Israëlische leger heeft begin oktober een boot geënterd die de blokkade van Gaza probeerde te doorbreken. De 13 opvarenden – allen vrouwen waaronder één Nobelprijswinnares – werden gevangen genomen.

Op dezelfde dag dat de Women's Boat gekaapt werd, voerde het Israëlische leger verschillende bombardementen uit op de Gazastrook als vergelding voor een raket die een aan IS gelieerde groep had afgevuurd op het grensgebied met Israël.

Fakkels voor vrede

Het regende en het stormde, maar tóch stond 2 oktober een enthousiaste groep mensen met fakkels op het Javaplein in Amsterdam. Op de Internationale dag voor de Geweldloosheid vroegen zij aandacht voor geweldloosheid, in de wereld en in ons dagelijks leven. Met hun fakkels sloten zij aan bij wereldwijde initiatieven, die gezamenlijk hun warme licht laten schijnen op geweldloosheid.

Flyer

Op 21 september, tijdens een bijeenkomst op de Wageningse VredeDOEdag, presenteerden vier burgemeesters de flyer *Atoomwapens de wereld uit!* Met deze flyer willen de burgemeesters jongeren informeren over dit grote probleem en hen uitdagen om ook in actie te komen.

De flyer is te downloaden van http://tinyurl.com/flyerbvv

Vredeseducatie

ProDemos zal vanaf 1 januari 2017 de activiteiten die Stichting Vredeseducatie in Fort De Bilt organiseerde voortzetten. De Stichting Vredeseducatie zal vanuit het Fort van de Democratie doorgaan met haar overige activiteiten.

Vrijwilligers gevraagd

Vrijwel alle vredesorganisaties komen handen en hoofden tekort. Daardoor blijft er veel broodnodig werk liggen. Nodig zijn o.a. PR-mensen, een nieuwsredacteur voor dit blad, webredacteuren, webmakers, een klusjesmens en twitteraars.

De werkzaamheden kunnen grotendeels thuis gedaan worden. Met enkele uren per week zijn we al blij, maar meer mag zeker ook. Voelt u uzelf er te oud voor? Denk dan eens aan uw kinderen en kleinkinderen. Als u belangstelling hebt of meer wilt weten, kunt u contact opnemen met Chris Geerse via info@vredesbeweging.nl of 015-785 01 37

Netanyahu nee!

DocP verzamelde 7.510 handtekeningen onder een petitie die de Israëlische premier Netanyahu, toen voor overleg in Nederland, opriep zich te houden aan het internationale recht dat verplicht tot:

1. Het opgeven van de bezetting van alle in 1967 veroverde gebieden;

2. Het beëindigen van de apartheid In Israël;

3. Erkenning en implementatie van het recht op terugkeer van alle Palestijnse vluchtelingen.

Uitzetting naar Rwanda

Op 12 november 2016 zijn Jean-Baptiste Mugimba en Jean Claude Iyamuremye op het vliegtuig gezet naar Rwanda om daar berecht te worden voor hun aandeel in de genocide van 1994. Mugimba is medeoprichter van de Hutu Power-partij CDR en mede-initiatiefnemer van haat-radio RTLM. Hij was lid van het vierkoppige dagelijks bestuur van de CDR terwijl de partijmilitie – de Impuzamugambi – dood en verderf zaaide. Mugimba ontkent dat er een genocide in Rwanda heeft plaatsgevonden. Iyamuremye heeft volgens overlevenden als lid van een extremistische Hutumilitie deelgenomen aan de massamoord op 2.000 mensen, voornamelijk Tutsi's, in een schoolcomplex. Iyamuremye ontkent dat de slachtpartij is uitgevoerd door militante Hutu's. De uitlevering vindt plaats onder de *Transfer Law* die extra garanties biedt voor een eerlijk proces.

Vluchtelingencrisis

Dezelfde Europese militaire industrie die wapens verkoopt aan het Midden-Oosten profiteert ook van de militarisering van de EU-grenzen. Dit blijkt uit nieuw onderzoek van Stop Wapenhandel. In het rapport *Border Wars* wordt de groeiende grensbewakingsmarkt beschreven, die profiteert van de door de EU aangekondigde 'strijd tegen illegale immigratie'. Deze globale markt wordt geschat op € 15 miljard in 2015, maar zal naar verwachting bij ongewijzigd beleid in 2022 zijn gegroeid tot meer dan € 29 miljard per jaar.

In plaats van een beleid dat grote wapenbedrijven winst laat maken moet de EU komen met een serieus antwoord op de vluchtelingencrisis.

Tentoonstellingen

In het Vredesmuseum, Turfmarkt 30 Gouda is tot en met 30 december de tentoonstelling Millenniumdoelen – Een terugblik te zien. Aan de hand van de kunstwerken van Irene Peters worden de millenniumdoelen (2001-2015) besproken en tegen het licht gehouden.

Vanaf begin januari volgt een tentoonstelling van een selectie uit de collectie vredesaffiches van het Vredesmuseum.

In Deventer is tot en met 31 december de tentoonstelling Vredesweekaffiches van Len Munnik te zien.

Meer info: www.vredesmuseum.nl of 015-785 01 37

Meer en uitvoeriger VredesNieuws vindt u op: www.vredessite.nl/nieuws.

SIGNALERINGEN

Daarom haten zij ons

Terroristische aanslagen en islam zijn zo langzamerhand niet meer te scheiden in het Westerse wereldbeeld. Het Midden-Oosten bedreigt onze veiligheid, welvaart en waarden. Europa moet de problemen opvangen die veroorzaakt worden door meedogenloze dictators en de misdadige Islamitische Staat. Dáár komt alle ellende vandaan.

In *Oorlog zonder grenzen* draait Ludo de Brabander, actief in de Belgische vredesbeweging, dit beeld volledig om. De aanslagen in Europa en de toestroom van vluchtelingen komen pas aan het eind van zijn boek aan de orde. Eerst beschrijft hij uitvoerig wat er allemaal aan voorafging in de relaties tussen Europa en de Verenigde Staten aan de ene kant en het Midden-Oosten aan de andere kant. En dat verhaal gaat niet over de islam maar over kolonialisme. Over de verdeling van invloedssferen tussen Britten en Fransen volgens de Sykes-Picot overeenkomst na het uiteenvallen van het Ottomaanse rijk. Over olie natuurlijk en over de gewelddadige vestiging van een Joods tehuis in Palestina. En vooral over de Verenigde Staten die in de vorige eeuw geleidelijk aan de oude koloniale machten hebben vervangen. De Brabander beschrijft de geschiedenis in detail en onderbouwt dat aan de hand van een flinke stapel boeken, artikelen en officiële rapporten. Ook als je de grote lijnen van deze geschiedenis kent, biedt zijn boek onthullende inzichten en een grote hoeveelheid feiten en cijfers over de context van de "vicieuze cirkel van oorlog en terreur" waar Europa in terechtgekomen is. De hypocrisie van het Westen is onthutsend. De regio wordt volgestopt met wapens, autoritaire regimes in Saoedi-Arabië en Egypte die geen boodschap hebben aan elementaire mensenrechten, krijgen jarenlang miljarden aan steun. De onvoorwaardelijke steun aan Israël geeft een dubbele boodschap die de bevolking in het Midden Oosten het idee moet geven dat Arabieren in de ogen van het Westen nog steeds minderwaardig zijn en uitsluitend dienen als olieleveranciers. Ten opzichte van het dominante beeld van het Midden-Oosten is het boek van De Brabander zonder meer eenzijdig. Maar juist als tegenwicht tegen het schaamteloze eurocentrische beeld dat de we dagelijks voorgeschoteld krijgen moet dit boek gelezen worden.

Vrede in het Midden-Oosten begint bij het besef hier, waarom de bevolking daar zich in zo groten getale en zo fel tegen het Westen keert.

Jos van Dijk

Foto: wgzh

Den Haag, 30 november. We gaan ze halen. Nederland heeft beloofd om binnen twee jaar 4000 vluchtelingen op te nemen die nu klem zitten in Griekenland. Daar komt maar bar weinig van terecht. Na een jaar is nog maar 16% gerealiseerd. Daarom hebben meer dan 320 chauffeurs hun nummerplaten gegeven aan de regering waarmee ze duidelijk maken dat zij de vluchtelingen wel willen halen. Nederland heeft niet alleen een onderbuik, maar ook een hart. www.wegaanzehalen.nl.

Bloedvergieten

Mijn bloed behoort
geen ander toe,
hoort aan geen
Staat, geen
Koningshuis of Regering
Van mijn bloed zal
nimmer worden gezongen
door Het Volk, dat
zich slaafs verlaat,
dat elke hartklop,
ademtocht, vergeeft
aan God of Baas,
allen dwaas!

Te offeren hun bloed,
het is aan hen
Op te eisen mijn bloed
voor dat Vaderland of
dat Moederland, een
afgebakend grondgebied
om te stelen en houden
Mijn bloed niet!
Mijn bloed, verhit,
verloren, geproefd,
zal stromen, levend
of stervend, maar
nooit op bevel, de
eer van een landheer

't Is mijn bloed dat
vloeit zoals mijn liefde,
mijn gevecht, mijn
woorden en wapenen
alleen.

Joke Kaviaar, 14 juli 2011

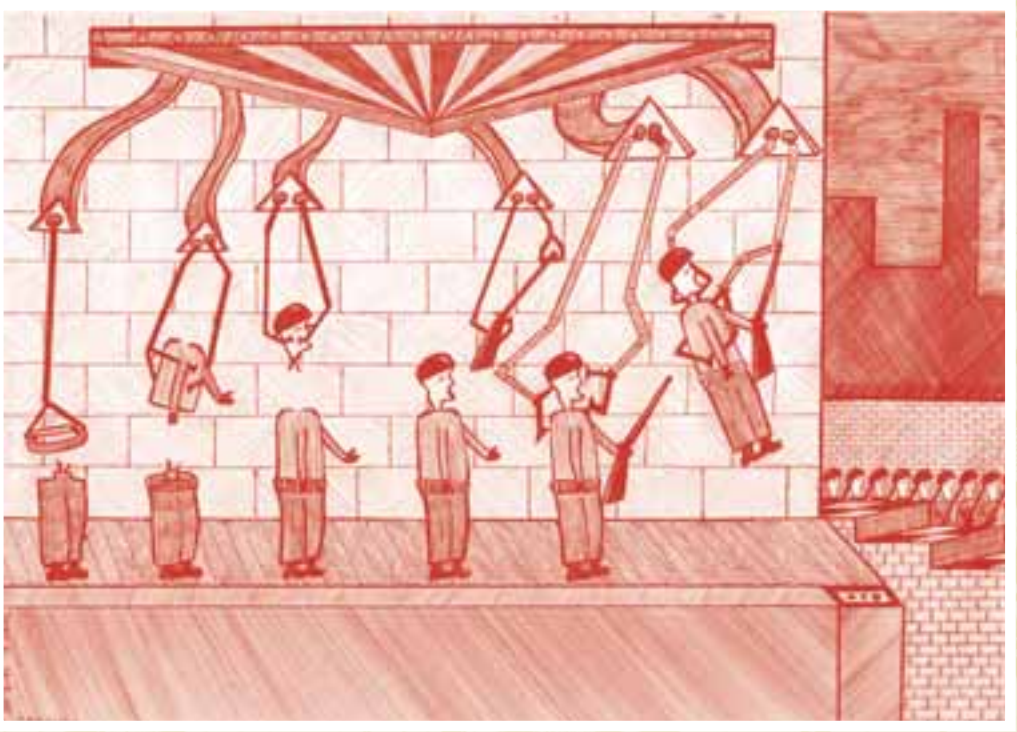

Tekening: Joke Kaviaar